

Opinnäytetyö AMK

Sosionomi

2019

Ninette Välimäki

”ÄITI SYNNYTTÄÄ LAPSEN, LAPSI VANHEMMAT”

– Baby-info -viikkosen kehittäminen Raision kaupungin ehkäisevän perhetyön raskaudenaikaiseen palveluohjaukseen ja neuvontaan

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomikoulutus

2019 | 44 sivua, 8 liitesivua

Ninette Välimäki

”ÄITI SYNNYTTÄÄ LAPSEN, LAPSI VANHEMMAT”

- Baby-info –viikkosen kehittäminen Raision kaupungin ehkäisevän perhetyön raskaudenaikaiseen palveluohjaukseen ja neuvontaan

Hankkeen tavoitteena oli kehittää Baby-info -viikkosen Raision kaupungin perhepalveluiden perhetyön tarpeisiin. Lähtökohtana oli halu parantaa Baby-info -työskentelyn laatua vauvaa odottavien perheiden kanssa. Hankkeen taustalla vaikutti myös paikallinen ja valtakunnallinen pyrkimys lisätä lapsiperheiden hyvinvointia siirtämällä painopistettä ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen.

Hanke toteutettiin vuonna 2019 yhteistyössä Raision perhepalveluiden Baby-info -tiimin kanssa. Kehittämistyön prosessi eteni kehittämissyöryhmän välisen dialogisen keskustelun, kahden Raision äitiysneuvolan terveydenhoitajan tapaamisen ja Baby-infojen asiakasperheille (vuosina 2017–2018) teetettyjen palautekyselyiden pohjalta. Kehittämistyön kannalta oleellinen tieto rakentui eri toimijoiden osallisuudesta ja olemassa olevasta tutkimustiedosta. Kehittämistyön keskeisiksi teemoiksi nousivat paikalliset lapsiperheille suunnatut palvelut sekä vauvan ja vanhemman varhaista vuorovaikutussuhdetta ja vanhemmuutta tukevat tekijät.

Kehittämistyön lopputuotoksena syntyi Baby-info viikkonen, joka toimii Raision Baby-info -tiimin työvälineenä asiakaskäynneillä sekä vauvaa odottavien perheiden tukena uuden elämäntilanteen edessä. Viikkonen on kiintymyssuhde- ja mentalisaatioteoriaan pohjautuva tuotos.

ASIASANAT:

ennaltaehkäisevä lastensuojelu, perhetyö, vanhemmuus, varhainen vuorovaikutus, kiintymyssuhdeteoria, mentalisaatioteoria, temperamentti

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of Social Services

2019 | 47 pages, 8 pages in appendices

Ninette Välimäki

“AS MOTHER GIVES BIRTH TO A CHILD, LIKEWISE CHILD GIVES BIRTH TO PARENTS”

- Development of a Baby-info leaflet for the city of Raisio's preventive family work counselling service for the duration of pregnancy

The goal of the project was to develop a Baby-info leaflet for the need of Raisio's family services. The starting point was to improve the quality of Baby-info work with the families expecting a child. In addition, the local and national ambition to increase the wellbeing of families with children by moving the emphasis towards preventive services and early support affected the choosing of the project.

The project was executed in 2019 in cooperation with the Baby-info team of Raisio's family work. The development progressed through a dialogue with the development team, meeting with two nurses from the maternity clinic of Raisio, and Baby-info's feedback questionnaire to customer families (completed in 2017-2018). The essential information for the development work was based on participation of different actors and the existing research data. Local supporting services for the families with children and support for the early interaction between the baby and the parent rouse as the focal points of the development work.

As the result of the development work, a Baby-info leaflet was created. This leaflet works as a working tool for Raisio's Baby-info team during customer visits as well as supporting material for the families in a life changing moment of expecting a child. The leaflet is based on attachment theory and theory of mind.

KEYWORDS:

preventive child welfare, family work, parenthood, early interaction, attachment theory, theory of mind, temperament

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	8
2.1 Kehittämistehtävän ajankohtaisuus	8
2.2 Kehittämistyön aihe, tarve ja tavoitteet	9
2.3 Toimeksiantajana Raision kaupungin perhepalvelut	10
3 TAVOITTEENA LAPSEN HYVINVOINTI	13
3.1 Lapsen hyvinvoinnin määritteitä	13
3.2 Lain asettamat velvoitteet	14
3.3 Raskauden aikainen perhetyö	15
4 ODOTUSAJAN PERHETYÖ VUOROVAIKUTUSSUHTeen EDISTÄJÄNÄ	17
4.1 Vanhemman mentalisaatiokyky ja sen tukeminen	17
4.2 Kiintymyssuhde rakentuu vauvan ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta	20
4.3 Temperamenttierojen tunnistaminen	22
5 SUUNNITELMASTA VIHKOSEKSI	26
5.1 Kehittämistyössä käytettyjä menetelmiä	26
5.2 Kehittämistyön prosessi	26
5.3 Baby-Info -vihkosen esittely	33
6 LOPUKSI	37
6.1 Yhteenveto kehittämisestä	37
6.2 Baby-info vihkosesta saatu palaute	37
6.3 Kehittämisprosessin arviointi	39
LÄHTEET	42

LIITTEET

- Liite 1. Muistio 29.11.2018.
- Liite 2. Muistio 16.5.2019.
- Liite 3. Muistio 12.6.2019.
- Liite 4. Muistio 11.9.2019.

Liite 5. Muistio 14.11.2019.
Liite 6. Palautelomake työntekijöille.

TAULUKOT

Taulukko 1. Työskentelyprosessi.

32

1 JOHDANTO

Lasten ja perheiden hyvinvointi on jatkuvan julkisen keskustelun alla: lapsiköyhyys on kasvanut, nuorten mielenterveysongelmat lisääntyneet, vanhemmat ovat uupuneita, työn ja perheen väliset jännitteet ovat kasvaneet, on yksinäisyyttä ja ylisukupolvista huono-osaisuutta. Vaikka suuri osa lapsista voi hyvin, samalla merkittävä osa lapsista voi huonosti ja kärsii vaikeutuvista ja kasautuvista ongelmista. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsestaan ja hänen hyvinvoinnistaan, mutta myös yhteiskunnalla on laaja rooli lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemisessa. Koko perheelle suunnatulla tuella voidaan parhaiten auttaa myös lapsen tilannetta. Tiedetään, että lapsen kehitystä ja myöhempää elämää ohjaavat hänen lapsuuden elinolonsa sekä perheessä vallitsevat olosuhteet.

1990-luvulla tehtyjen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden säästöleikkauksien aiheuttamia seurauksia on 2000-luvun aikana pyritty vähentämään erilaisten poliittisten ratkaisujen ja toimintakulttuurin muutoksen kautta. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden tukemista koskevassa keskustelussa on painotettu varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevien palveluiden merkitystä, moniammatillista yhteistyötä sekä lasten ja perheiden omaa toimijuutta. On huomattu, että hyvin toteutetuilla ja tuottavilla peruspalveluilla voidaan paitsi edistää lapsiperheiden hyvinvointia myös vähentää kalliiden korjaavien palveluiden tarvetta sekä ehkäistä ongelmien kasaantumista ja ylisukupolvista syrjäytymistä. Vaikutukset ovat siis kauaskantoisia ja pidemmällä aikavälillä myös taloudellisesti kestäviä.

Raision kaupunki on useiden eri kehittämishankkeiden kautta pyrkinyt edistämään paikallisten lasten ja perheiden kunnallista tukea. Yksi näistä oli Raision kaupungin hallinnoima Lupa auttaa! –hanke, joka oli hallituksen kärkihankkeen, lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE), alainen maakuntahanke Varsinais-Suomessa. Hankkeen tavoitteena oli kehittää lapsi- ja perhepalveluita, joissa ensisijaisina ovat lapsen etu ja vanhemmuuden tuki. Raision perhepalveluiden kehittämismyönteinen ja innovatiivinen ilmapiiri onkin poikanut monia uusia työmenetelmiä ja -käytäntöjä, joissa lapsilla ja perheillä ovat paremmat mahdollisuudet tulla kohdatuiksi. Tässä kehittämistyön raportissa esittelen näistä yhden; kaupungin perhetyön ja äitiysneuvolan yhteistyössä toteuttaman Baby-infon, joka on raskaana oleville perheille suunnattu matalan kynnyksen palvelu. Tässä ennaltaehkäisevässä palvelussa on tunnistettu raskauden ajan ja varhaisen lapsuuden merkitys lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä Raision kaupungin perhetyön Baby-info -tiimin kanssa. Kehittämisen tuloksena syntyi Baby-info -vihkonen, jonka tarkoitus on toimia Baby-info -tiimiläisten työvälineenä vauvaa odottavien perheiden kanssa sekä perheiden tukena uuden elämäntilanteen edessä. Baby-info -vihkonen kokoaa yhteen tietoa vauvan tarpeista ja yksilöllisyydestä, vanhemmuudesta sekä kunnan, järjestöjen ja yhdistysten tarjoamista lapsi- ja perhepalveluista. Vihkonen perustuu vanhemman ja vauvan varhaisen vuorovaikutussuhteen tukemiseen, jolla tavoitellaan vanhemman ja vauvan välisen kiintymyssuhteen syntymistä sekä vanhemman mentalisaatiokykyä. Näin kehittämishanketta ohjaaviksi teorioiksi valikoituivat kiintymyssuhdeteoria ja sen näkemysten pohjalta kehitetty mentalisaatioteoria. Kiintymyssuhdeteoria perustuu psykiatri ja psykoanalytikko John Bowlbyn ajatuksiin ja tutkimuksiin, joiden mukaan vauvalla ja vanhemmalla on synnynnäinen taipumus asettua vastavuoroiseen hoivasuhteeseen keskenään. Tämä vauvan ja vanhemman välille muodostuva tiivis tunnesuhde on vauvan tunnesäätelyn ja turvallisuudentunteen mahdollistaja ja sitä kautta koko psyykkisen kehityksen perusta. (Kauppi & Takalo 2014, 17.) Myös vanhemman ja lapsen suhteessa oleva mentalisaatio tukee lapsen psyykkistä kehitystä. Mentalisaatioteorialla tarkoitetaan ihmisen pyrkimystä ymmärtää ja tunnistaa oman ja toisen ihmisen toiminnan taustalla vaikuttavia tunteita ja ajatuksia. (Mattila & Rantala 2019, 20.)

Tässä raportissa kuvailen Raision kaupungin perhepalveluiden toimeksiannon pohjalta tuotetun Baby-info -vihkosen taustat, teoriapohjan sekä kehittämisprosessin kulun. Esittelen raportissa myös kehittämistyön tuloksena syntyneen Baby-info -vihkosen sisällön. Lopussa arvioin hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumista itsereflektion ja työstä saadun palautteen pohjalta sekä pohdin hankkeen aikaista henkilökohtaista oppimistani sosiaalialan kompetensseihin suhteutettuna.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

2.1 Kehittämistehtävän ajankohtaisuus

Viime vuosina lasten ja perheiden varhaista tukea ja palvelujen oikea-aikaista saantia on tavoiteltu erilaisin poliittisin ja rakenteellisin ratkaisuin. Juha Sipilän hallituskauden (v. 2015–2019) aikana lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja omien voimavarojen vahvistumisen eteen tehtiin toimenpiteitä useissa hallituksen kärkihankkeissa (STM 2019a). Yksi näistä hankkeista oli Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), joka perustui lapsen oikeuksien ja lapsen edun toteutumiseen, voimavarojen vahvistamiseen, lapsi-, nuori- ja perhelähtöisyyteen sekä perheiden monimuotoisuuden tunnistamiseen. Hankkeen tavoitteena oli edistää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tekemällä pysyviä muutoksia niin paikalliseen, alueelliseen kuin valtakunnalliseenkin palvelukokonaisuuteen yhteensovittamalla paremmin nykyisiä palvelumuotoja ja toimintoja sekä vahvistamalla ohjausta. Muutosohjelman toimenpiteillä haluttiin ennakoida maa- ja soteuudistuksen luoma uusi toimintaympäristö. (STM 2015) Kehittämistyö perheitä tukevien palveluiden ja lapsen sujuvan arjen puolesta jatkuu edelleen. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen sekä yhdenvertaisten ja laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaaminen ovat myös nykyisen Rinteen hallituksen keskeisiä tavoitteita (Valtioneuvosto 2019a).

Vuonna 2018 hallitus käynnisti lapsen oikeuksien sopimukseen perustuvan kansallisen lapsistrategian valmistelutyön, jota Rinteen hallitus on ohjelmassaan sitoutunut toteuttamaan (Valtioneuvosto 2019a). Lapsistrategia 2040 tarkoituksena on ohjata päätöksentekoa ja vakiinnuttaa lapsivaikutusten arviointi yli hallintarajojen. Sen tarpeet ja tavoitteet on tunnistettu tutkimuksen ja kokemusasiantuntijuuden avulla lapsen, nuoren ja perheiden tulevaisuuden hyvinvoinnin ja oppimisen, osallisuuden ja turvallisuuden sekä ihmissuhteiden ja terveyden lähtökohdista. Vaikka lasten vointi on pitkällä aikavälillä mennyt eteenpäin, eriarvoisuus on kasvanut ja ongelmat kasautuneet osalle perheistä. Osittain tähän on vaikuttanut hajanaisten palveluiden heikentynyt vaikuttavuus, joka puolestaan on lisännyt erityispalveluiden käyttöä. On huomattu, että lapset, nuoret ja perheet eivät aina saa tarpeisiinsa sopivaa apua ja tukea oikea-aikaisesti. (Valtioneuvosto 2019b) Tutkitusti on todistettu, että panostamalla muun muassa matalan kynnyksen perhetyöhön ja

vanhemmuuden tukeen voidaan vähentää lastensuojelun tarvetta (STM 2015). Myös tulevaisuuden väestörakenteen muutokset asettavat oman vaatimuksensa tehokkaiden ja taloudellisten lapsiperhepalveluiden käyttöönottamiseksi (Valtioneuvosto 2019b).

Raision kaupungin vuoden 2019 strategisena tavoitteena on kohdentaa palvelut asiakastarpeiden mukaisesti, ennakoida palvelutarpeen muutoksia sekä hakea vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta paikallisella palveluosaamisella. Tavoitteen toteutumisen on nähty vaativan lasten ja perheiden avun ja tuen tarpeen varhaista tunnistamista sekä niihin vastaamista. (Raision kaupunki 2019a.) Tavoitteeseen päästäkseen Raision kaupunki on viime vuosien aikana kehittänyt toimintaansa useiden eri hankkeiden ja kokeilujen kautta. Vuosina 2017 ja 2018 Raisio hallinnoi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman maakunnallista Lupa auttaa! -hanketta, jonka päätavoitteena oli luoda nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut, joissa lapsen etu ja vanhemmuuden tuki ovat ensisijaisia. Hankkeen myötä muun muassa vahvistettiin ammattilaisten osaamista koulutusten kautta ja helpotettiin perheiden avunsaantimahdollisuuksia sähköisten palveluiden käyttöönottamisella. (Lupa auttaa! 2019.) Raision hyvinvointikertomus osoittaa, että kaupungin perhepalvelut tavoittelevat lasten ja perheiden kohdatuksi tulemistä panostamalla nopeasti saataviin matalan kynnyksen palveluihin, jotka tuodaan perheiden lähelle. Perhepalveluiden kehittämismyönteinen ja innovatiivinen ilmapiiri sekä eri toimijoiden välinen yhteistyö on poikanut useita lapsiperheiden hyvinvointia edistäviä työmuotoja ja -käytäntöjä, kuten varhaiskasvatuksen perhetyön, sähköisen Pyydä apua -napin, Baby-infot, Ihmeelliset vuodet -vertaisryhmät ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönoton. (Iho 2017, 9–11.)

2.2 Kehittämistyön aihe, tarve ja tavoitteet

Baby-info on vuonna 2016 käynnistynyt työskentelymuoto, jota toteutetaan ehkäisevän perhetyön ja äitiysneuvolan välisenä yhteistyönä. Noin puolentoista tunnin pituisella vapaaehtoisella raskauden aikaisella perhetapaamisella kerrotaan alueen vauvaperhepalveluista, vertaistuen mahdollisuuksista ja jutellaan vauvan odotukseen liittyvistä tunteista. Tapaamisella voidaan kartoittaa perheen voimavaroja, tukiverkostoa ja mahdollisia huolenaiheita, tarjota lisätukea sekä ohjata perhe avun piiriin. Palveluohjauksellinen kotikäynti on kohdennettu perheisiin, joihin on syntymässä esikoislapsi, uusperheisiin,

joihin on syntymässä ensimmäinen yhteinen lapsi sekä perheille, jotka ovat vasta muuttaneet Raision tai Ruskon alueelle.

Kehittämistyöryhmään kuuluivat itseni lisäksi kuusi Baby-info -tiimiläistä: 5 perhetyön työntekijää sekä perhetyön vastaava perhevalmentaja Maiju Hämäläinen, joka toimi myös hankkeen aikaisena yhteyshenkilönäni. Hankkeen lähtökohtana oli Raision perhepalveluiden perhetyön tiimissä esiin noussut tarve kehittää Baby-infojen käytännöntyöskentelyn laatua. Baby-infoja tekevät perhetyöntekijät ja -valmentajat kokivat kaipaavansa työskentelyynsä yhdenmukaista ja selkeää työvälinettä, joka toimisi asiakasperheiden kanssa käytävien keskusteluiden tukena. Tähän asti työntekijät olivat koonneet käyttämänsä materiaalin hajanaisista esitteistä ja tiedostoista. Tavoitteena oli siis luoda Baby-info -vihkonen, joka toimii Raision perhepalveluiden Baby-infoja tekevien työntekijöiden työvälineenä perhekäynneillä, sekä asiakasperheiden oppaana uudessa elämäntilanteessa. Vihkoseen tuli koota yhteen tietoa vauvan tarpeista ja yksilöllisyydestä, vanhemmuudesta sekä Raision ja Ruskon tarjoamista lapsi- ja perhepalveluista. Baby-infon jälkeen vihkosen on tarkoitus jäädä perheelle, jolloin tieto on helposti saatavilla ja perhe voi palata siihen aina uudelleen.

Kehittämistehtävänä oli

- 1) selvittää, minkälaisesta tiedosta Baby-infon asiakasperheet hyötyvät,
- 2) koota yhteen Raision ja Ruskon lapsiperheille suunnattuja palveluja ja vanhemmuutta ja vauvan yksilöllisiä tarpeita tukevia tekijöitä sekä
- 3) luoda näiden pohjalta Baby-info -vihkonen.

2.3 Toimeksiantajana Raision kaupungin perhepalvelut

Kehittämistyön toimeksiantajana toimi Raision perhepalvelut. Raision kaupungin perhepalvelut on sosiaali- ja terveysjohtaja Juha Sandbergin alaisuudessa tapahtuvaa työtä perheiden ja lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. Perhepalveluiden johtotiimiin kuuluvat palvelualueen johtaja Hannele Elo-Kuru, vastaava sosiaalityöntekijä Marja-Leena Borgman sekä vastaava perhevalmentaja Maiju Hämäläinen. Johto vastaa ehkäisevän lastensuojelun (SHL), lastensuojeluyksikön, lastenvalvojan ja perheneuvolan toiminnasta. Perhepalveluiden henkilöstö koostuu sosiaalityöntekijöistä, ohjaajista, erityistyöntekijöistä, perhetyöntekijöistä ja -valmentajista, lastenvalvojasta, psykologeista, lastenpsykiatrasta, palveluohjaajasta sekä psykiatrisista sairaanhoitajista. Tarjottuihin palveluihin

kuuluvat sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaiset lapsiperheiden palvelut, kuten palveluohjaus, perheneuvola, lastenvalvoja, sosiaalityö, kotipalvelu ja perhetyö. Perhepalveluja tuotetaan lähi- ja keskitettyinä palveluina Raision kaupungin ja Ruskon kunnan muodostamalla yhteistoiminta-alueella. (Raision kaupunki 2019b.)

Kehittämistyön toimintaympäristönä oli Raision perhepalveluiden sosiaalihuoltolain mukainen ja ennaltaehkäisevä perhetyö. Perhetyö tarjoaa lapsiperheille maksutonta tukea monenlaisiin elämäntilanteisiin ja arjen haasteisiin. Työn peruslähtökohtana ovat perheiden tarpeet, jotka voivat liittyä lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, elinolojen järjestämiseen, vanhemmuuden tukemiseen sekä perheen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen (Rönkkö & Rytönen 2010, 27). Sosiaalihuoltolain mukainen ja ennaltaehkäisevä perhetyö voi pitää sisällään esimerkiksi vinkkejä, neuvoja ja ohjeita uhmaikäisen kasvatukseen, vauvan hoitoon, murrosikäisen kanssa toimimiseen tai erokriisistä selviämiseen. Työskentelyn avulla kartoitetaan perheen mahdollisia huolenaiheita sekä etsitään ja vahvistetaan perheen omia voimavaroja. Ennaltaehkäisevä perhetyö perustuu varhaisen tuen tarjoamiseen. Raisiossa toteutettavat Baby-infot ja varhaiskasvatuksen perhetyö ovat myös osa ennaltaehkäisevää perhetyötä. Tehostettu perhetyö puolestaan on lastensuojelulain mukaista työskentelyä, jolla pyritään turvaamaan lapsen normaali kasvu ja kehitys. Vanhempien ja lapsen kanssa keskustelemalla, arjenhallinnan tuella ja erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä tavoitellaan muutosta perheessä vallitsevaan tilanteeseen, jotta lapsella säilyisi mahdollisuus asua yhdessä perheensä kanssa. Tehostettu perhetyö työskentelee aktiivisesti perheen ja koko verkoston kanssa. (Raision kaupunki 2018.)

Raision perhepalveluiden perhetyön tiimiin kuuluvat vastaava perhevalmentaja Maiju Hämäläinen sekä viisi perhevalmentajaa (AMK), neljä perhetyöntekijää ja psykiatrinen sairaanhoitaja. Työssä vaadittavien ammatti- tai korkeakoulututkintojen lisäksi työntekijöiltä löytyy erilaisten lisäkoulutusten kautta hankittua erityisosaamista, esimerkiksi Ihmeelliset vuodet -ohjaajakoulutus ja neuropsykiatrinen valmentajakoulutus. Perhetyö perustuu monialaisen tuen tarjoamiseen. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat sosiaalityöntekijät, äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus, koulut, kehitys- ja perheneuvola, lastenvalvoja, lastensuojelu, erikoissairaanhoito, päihde- ja mielenterveyspalvelut, vammaispalvelut sekä puhe-, toiminta-, ravitsemus- ja fysioterapiapalvelut. Lisäksi yhteistyötä tehdään 3. sektorin, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliiton sekä seurakunnan, kanssa. (Raision kaupunki 2019b.) Asiakkaat hakeutuvat palvelun piiriin usein neuvolan, päivä-

kodin tai koulun kautta. Yhteydenottoja tulee myös suoraan perhepalveluiden palvelunumeroon, palveluohjaajalle ja Pyydä apua -napin kautta. Varsinainen asiakkuus alkaa palveluohjaajan tai sosiaalityöntekijän sekä perheen kanssa yhdessä tehtävästä perhetyön tarpeen arviosta. (Raision kaupunki 2018.)

3 TAVOITTEENA LAPSEN HYVINVOINTI

3.1 Lapsen hyvinvoinnin määrittäjä

Perhe on varhaislapsuuden ensisijainen kasvuympäristö (THL 2018). Lapsen kehitys on yhteydessä perheen kehityskulkuun, jossa vaikuttavat perheenjäsenten väliset vuorovaikutussuhteet. Perhe toimii lapsen sosiaalisena, emotionaalisenä ja tiedollisena kokemusten välittäjänä ja suodattajana. (Nurmi ym. 2015, 72.) Perhettä voidaan kuvata systeemiksi, jossa perheenjäsenet vaikuttavat toisiinsa ja kaikki vaikuttaa kaikkeen (Rönkkö & Rytönen 2010, 89). Systeemisessä ajattelussa perhettä tarkastellaan järjestelmänä, jonka yhtenäisen kokonaisuuden luovat erilaiset tekijät. Näin ollen järjestelmän yhden osa-alueen muuttuminen aiheuttaa muutosta koko perheessä. (Rönkkö 2008, 195.) Esimerkiksi perheessä koettu, kiire, väsymys ja stressi vaikuttavat kielteisesti lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen sekä lapsen hyvinvointiin (THL 2019). Kasvu ympäristön, kuten kodin, heikentynyt kyky tukea lasta lisää lapsen pahoinvointia (THL 2012). Kasvuolosuhteiden lisäksi hyvinvoinnin tasoa muokkaavat geneettinen perimä sekä yhteiskunnalliset olosuhteet ja niiden tarjoamat elinolot. Näiden vaikutuksesta sukupolvelta toiselle siirtyy henkisiä, sosiaalisia, aineellisia ja kulttuurisia elämänhallinnan voimavaroja, jotka määrittelevät paitsi lapsen hyvinvointia myös hänen myöhempää elämäänsä. (Paananen & Gissler 2014, 208).

Ihmisen hyvinvointia voidaan kuvata ja määrittellä monella eri tavalla. Erik Allardtin määrittelemässä hyvinvoinnin lähtökohtina ovat *Having*, *Loving* ja *Being*. *Having* edustaa aineellisia oloja, jotka ovat hengissä pysymisen ja kurjuuden välttämisen ehtoja, kuten tulot, asuinolot, terveys ja koulutus. *Loving* viittaa ihmisen tarpeeseen olla sosiaalisissa suhteissa ja muodostaa sosiaalisia identiteettejä. Tätä kuvaavat liittyminen ja suhteessa oleminen yhteisöön, sukuun, perheeseen, ystäviin ja muihin ihmisiin. *Being* kuvaa tarvetta kiinnittyä yhteiskuntaan ja elää sopusoinnussa luonnon kanssa. Tässä ulottuvuudessa myönteiseksi määritellään henkilökohtainen kasvu ja kielteiseksi vieraantuminen. Lisäulottuvuudella *Doing* kuvataan edellä mainittujen ulottuvuuksien osoittimia. Siihen kuuluvat mahdollisuus päättää ja vaikuttaa omassa elämässä, poliittinen toiminta sekä vapaa-ajan toimintamahdollisuudet. Myös luonnosta nauttimisen mahdollisuus ja mielekäs työ kuuluvat tähän. (Allardt 1993, 89–91.) Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksia soveltaen lapsen hyvinvoinnin kolmeksi ulottuvuudeksi voidaan nimetä lapsen perustarpeet (*Having*) eli fyysisistä tarpeista huolehtimisen ja hoivan saamisen, sosiaaliset suhteet

(*Loving*) eli suhde vanhempiin ja muihin ihmisiin sekä itsensä toteuttaminen (*Being*) leikin ja omien valintojen kautta (Laakso 2016).

Toisaalta hyvinvoinnin katsotaan muodostuvan myös yksilön omista kokemuksista. Lasten hyvinvoinnista puhuttaessa on olennaista huomioida lasten erityisen suojelun tarve. (OKM 2011, 26–27.) YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen etu on otettava huomioon kaikissa lasta koskevissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa (Lapsiasia 2019). Suomessa vuonna 1991 ratifioitu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus määrittelee lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perusteet. Sopimuksen neljä yleisperiaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. (Unicef 2019.) Tässä kehittämistyössä lapsen hyvinvointia tarkastellaan erityisesti varhaislapsuuden lähtökohdista. Lasten oikeuksien toteutumisen kannalta varhaislapsuuden on todettu olevan kriittinen ajanjakso. YK:n lapsen oikeuksien komitea edellyttää pienten lasten kunnioittamista yksilöinä sekä tunnustamista perheiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien aktiivisiksi jäseniksi. Oikeuksiaan käyttääkseen pienten lasten on katsottu tarvitsevan erityistä fyysistä ja emotionaalista hoivaa, heidän tarpeensa huomioon ottavaa ohjausta sekä aikaa ja tilaa sosiaaliseen leikkiin, tutkimiseen ja oppimiseen. (Lapsiasia 2006.)

3.2 Lain asettamat velvoitteet

Jo vuodesta 1984 lähtien lastensuojelussa on haluttu korostaa ehkäisevien palvelujen merkitystä ja viranomaisyhteistyötä. Tavoitteen saavuttamiseksi lastensuojelulakiin lisättiin vuonna 2008 ennaltaehkäisevän lastensuojelun määritelmä sekä säädökset sen toteuttamisesta. Säästöjen tarkoituksena oli korostaa entisestään peruspalvelujen merkitystä lastensuojelussa. Vuoden 2015 sosiaalihuoltolain uudistuksen yhteydessä nämä säädökset siirrettiin osaksi sosiaalihuoltolakia. (Saastamoinen 2016, 42.) Sosiaalihuoltolain yleisten säännösten mukaisesti kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen edun toteuttaminen. Laki velvoittaa kunnallisia viranomaisia yhteistyössä seuraamaan ja edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistamaan kasvuolojen epäkohtia ja ehkäisemään niiden syntyä. Tämä kehittämistyö pohjautuu sosiaalihuoltolakiin, jonka mukaan lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ja kasvatuksen tukemiseksi on annettava ja kehitettävä palveluja, joiden avulla

tuetaan vanhempia ja huoltajia lasten huolenpidossa ja kasvatuksessa sekä selvitetään lasten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarvetta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Puutteellisen toimintakykynsä takia lasten nähdään olevan aikuisväestöä heikommassa asemassa, joten lasten turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen on koettu olevan julkisen vallan erityinen velvollisuus. Lapsen suojeleminen ja vanhempien tukeminen ei kuitenkaan ole ainoastaan lastensuojelun tehtävä, vaan jokaisen viranomaisen ja toimijan, joka kohtaa työssään lapsia ja lapsiperheitä. Tässä tehtävässä muun muassa neuvolalla ja yleisillä sosiaalipalveluilla on erittäin keskeinen rooli. Tärkeintä on, että lapsen tilanne tunnistetaan ja arvioidaan oikea-aikaisesti, sillä oikein ajoitetulla sekä varhaisessa vaiheessa tarjotulla tuella ja palvelulla voidaan estää suurempien ongelmien syntyminen sekä turvata lapsen tilanne. (Saastamoinen 2016, 40–41.)

Lastensuojelulain mukaisesti kunta on velvollinen järjestämään lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsella tai perheellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta (Lastensuojelulaki 417/2007). Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan kunnan perus- ja erityispalveluiden toimia, joilla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta (THL 2015). Peruspalveluiden valmius tunnistaa lapsen elämän riskitekijöitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollistaa lapsen tilanteen turvaamisen kevyemmällä palveluilla ja tukitoimilla. (Saastamoinen 2016, 43.) Perheitä tukemalla ja lasten kehitysympäristöjen toimintaedellytyksiä turvaamalla voidaan vähentää muun muassa lasten eriarvoisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä (THL 2019). Voidaan siis todeta, että peruspalveluilla on merkittävä rooli lapsen elämässä ja suojelussa.

3.3 Raskauden aikainen perhetyö

Onnistunut arki on lapsen kehityksen kulmakivi. Työskentely, joka tapahtuu lapsen luonnollisessa elinympäristössä ja tukee lapsen arkea, edesauttaa lapsen kehitystä. Tämä merkitsee myös lapsen arjesta vastaavien aikuisten tukemista. Kansainvälisesti arvioituna varhaiset vanhemmuutta ja lasten oppimista ja sosiaalisuutta tukevat toimet ovat parhaita investointeja. (Mäkelä 2013, 19–22.) Varhaisessa tukemisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä keskeisessä roolissa ovat peruspalvelut, jotka tavoittavat mahdollisimman suuren osan lapsista ja perheistä. Hyvinvoinnin tukeminen tulisi aloittaa mahdollisimman varhain, jotta perheet tulisivat autetuiksi ajoissa. (Paananen ym. 2012, 42.)

Raskauden aikaisella perhetyöllä voidaan vastata lastensuojelussa heränneisiin vaatimuksiin puuttua erityisesti lapsiperheiden sosiaalisiin ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Kuosmanen 2009, 12). Raskauden aikaisen perhetyön eli vauvatyön on havaittu olevan erityisen tehokas työskentelymuoto, sillä raskausaika on otollista aikaa avun vastaanottamiselle (Toivanen ym. 2010, 170).

Keskeiset asiat, jotka lisäävät tai vähentävät lasta odottavan perheen voimavaroja ovat vanhempien omat lapsuuden kokemukset, terveys ja elämäntavat, parisuhde, vanhemmuuteen kasvu ja vanhemmuus, lapsen hoito ja kasvatus sekä perheen tukiverkoston antama tuki. Voimavaroihin vaikuttavat myös työllisyys ja taloudellinen tilanne sekä asuminen ja tulevaisuudennäkymät. Vanhempien voimavarojen vahvistamisen edellytyksenä on työntekijän dialoginen vuorovaikutus vanhempien kanssa. (THL 2013.)

Kotiinpäin tehtävän vauvatyön tarkoituksena on edistää perheen hyvinvointia, lapsen kasvu- ja kehitysympäristön turvallisuutta, selvittää perheen tuen tarpeita ja tarjota perheelle sen tarvitsemaa tukea. Suositusten mukaan vanhemmuuteen kasvua ja koko perheen voimavaroja tulisi tukea jo raskausaikana. Vanhempien mielenterveyttä ja pystyvyyden tunnetta tukemalla voidaan vaikuttaa lapsen saamaan varhaiseen hoitoon sekä perhesuhteisiin. Nämä muovaavat lapsen sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä. Vanhemmuuteen kasvua ja koko perheen voimavaroja tukevalla vauvatyöllä on siis vaikutuksia myös syntyvän lapsen terveyteen ja hyvinvointiin. (THL 2013.)

4 ODOTUSAJAN PERHETYÖ

VUOROVAIKUTUSSUHTEEEN EDISTÄJÄNÄ

4.1 Vanhemman mentalisaatiokyky ja sen tukeminen

Psykoanalyttiseen teoriaan, kognitiiviseen psykologiaan ja kiintymyssuhdeteoriaan pohjautuvaa mentalisaatioteoriaa ja -työskentelyä on kehitetty 1990-luvulta lähtien psykoanalyttikko Peter Fonagyn johdolla. Mentalisaatiolla tarkoitetaan ihmisen kykyä ja halua huomioida niin omia kuin muidenkin ihmisten mielen tiloja: tunteita, ajatuksia, kuvitelmia, uskomuksia ja aikomuksia (Pajulo ym. 2015, 1050). Mentalisaatiokyky mahdollistaa myös tunteiden säätelyn ja empatiakyvyn. Nämä huomioiden voidaan sanoa, että mentalisaatiokyvyllä on yhteys ihmisen sosiaaliseen herkkyyteen ja sosiaalisiin taitoihin. (Kalland 2014, 28.) Tieteellisessä mielessä mentalisaatiolla tarkoitetaan ymmärrystä siitä, ettei koskaan voi oikeasti tietää, mitä toinen ihminen ajattelee, vaan ihmisten mielet ovat toisistaan erilliset (Mattila & Rantala 2019, 23). Mentalisaatiokykyyn liittyykin kyky hyväksyä väärinkäsitykset, mikä tuo armollisuutta inhimilliseen vuorovaikutukseen (Kalland 2017, 134). Tavallisesti mentalisaatiota tapahtuu tiedostamatta, vaivattomana ja vastavuoroisena dialogina toisen ihmisen kanssa (Kalland 2014, 29), mutta sen tuominen tietoiselle tasolle mahdollistaa ihmisen sisäisten tapahtumien ja ulospäin näkyvien oireiden ja käyttäytymisen välisen yhteyden lähemmän tarkastelun (Pajulo ym. 2015, 1051).

Mentalisaatiokyky ei ole ihmisessä syntyjään, vaan se kehittyy vähitellen ja vaiheittain vauvaiästä aina aikuisuuteen asti. Vauvan mieli kehittyy vain häntä hoitavien aikuisten mentalisaatiokyvyn varassa. (Salo & Kalland 2014, 39.) Vauvan kokonaisvaltaisen hoivantunteen saavuttamiseksi vanhemmalta täytyy löytyä kykyä yhteensovittaa omia ja vauvan tunnetiloja. Lapsen tunnetiloja tavoittamalla vanhempi pystyy tarjoamaan lapselle hoivaa, joka vastaa lapsen niin fyysisiin kuin emotionaaliinkin tarpeisiin. (Kalland 2014, 27.) Arjessa tämä näkyy lapsen tarpeiden, tunteiden ja näkökulmien huomioimisena. Erityisesti lapselle tällainen kokemus aikuisen mielessä olemisesta, on tärkeä, sillä sitä kautta lapselle muodostuu kuva turvallisesta, ennustettavasta ja mielenkiintoisesta maailmasta. (Mattila & Rantala 2019, 27, 29.) Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suurempi vastuu vanhemmalla on pyrkiä tavoittamaan lapsen mieltä, tarpeita ja tunteita

sekä sitä, mitä lapsi yrittää käyttäytymisellään ilmaista. Vanhemman tehtävä on pukea lapselle sanoiksi se, mitä tapahtuu. (Kalland 2017, 132–133.)

Läheisissä ihmissuhteissa, kuten lapsi-vanhempisuhteessa, mentalisaatio on yleensä vaikeinta, sillä siihen kytkeytyy ajatteluakin vaikeuttavia valtavia tunteita (Mattila & Rantala 2019, 31) ja odotuksia, joihin voi liittyä myös aikaisempia kielteisiä kokemuksia. Toisaalta juuri läheisissä ihmissuhteissa mentalisaatio on tärkeintä ja niissä se myös kehittyy parhaiten. (Kalland 2017, 137.) Vanhemman ihmettelevä ja utelias asenne paitsi auttaa tulkitsemaan lapsen käyttäytymistä vaihtoehtoisesti myös olemaan ymmärtäväisempi ja joustavampi lasta kohtaan (Mattila & Rantala 2019, 22). Puutteet reflektiivisessä kyvyssä voivat taas johtaa lapsen väärintulkittamiseen, joista syntyvät pettymykset voivat vaikuttaa kielteisesti sekä vanhemman käsitykseen lapsesta että itsestä vanhempänä (Kalland 2017, 137).

Vanhempi saavuttaa parhaiten mentalisaatioon sopivan tunnevireyden tilan ollessaan levännyt, stressitön ja tyyni. Paineen alla luontainen eläytymiskyky heikkenee, jolloin vanhemman ajatuksenkulku kapenee ja reagointi muuttuu kielteisemmäksi. Ulospäin tämä voi näyttäytyä passiivisena ja latteana vuorovaikutuksena. (Mattila & Rantala 2019, 32.) Hyvän mentalisaatiokyvyn myötä vanhemman voimavarat vahvistuvat, valmius kohdata vastoinkäymisiä paranee ja vanhempi pystyy tukemaan lapsensa suotuisaa kasvua ja kehitystä. Mitä paremmin vanhempi kykenee pohtimaan sekä omaa että lapsen tunnetta, kokemusta, aikomuksia ja käyttäytymistä, sitä ennustettavammaksi ja tasapainoisemmaksi arki lapsen kanssa muodostuu. Tämä auttaa selviytymään arjen tuomista haasteista, mikä lisää vanhemman myönteistä kuvaa lapsesta ja omista taidoistaan vanhempänä. (Viinikka 2016, 6.)

Mentalisaation myötä mahdollistuvat monet hyvässä vanhemmuudessa tarvittavat ominaisuudet: herkkyys ja tarkkuus lapsen viesteille, mahdollisuus ymmärtää ja tulkita lasta oikein riittävän usein sekä lapsen mahdollisuus kiintyä turvallisesti vanhempaansa. Lisäksi se on yhteydessä lapsen suotuisaan kognitiiviseen ja tunne-elämän kehitykseen sekä lapsen oman mentalisaatiokyvyn kehittymiseen (Pajulo ym. 2016, 1050, 1052). Vanhemman tehtävä on peilata lapsen tunteita eli vastata lapsen sisäiseen tunnetilaan ja tarpeeseen sopivalla voimakkuudella (Mattila & Rantala 2019, 40). Vanhemman heijastaessa ja vahvistaessa lapsen tunnetta hänelle takaisinpäin omilla äänenpainoillaan, ilmeillään ja eleillään, lapsen vireystila nousee ja stressikeskus rauhoittuu (Mäkelä 2002, 26). Toistojen myötä vauvan aivojen eri osien välille syntyy yhteyksiä (Mattila & Rantala

2019, 44), joiden avulla hänen kykynsä rauhoittaa ja säädellä myös itse itseään kehittyvät (Pajulo ym 2015, 1052). Omalla toiminnallaan vanhempi voi viestiä lapselle hänen tunnetilojensa ymmärtämistä ja hallintaa. Näin lapsen on helpompi kestää, mieltää, niimetä ja merkityksellistä vielä hallitsemattomia tunteitaan. (Hautamäki 2001, 56.)

Vanhemman mentalisaatiokyvyn tukeminen vauvatyössä

Kyky tavoittaa lapsen mieltä alkaa jo raskausaikana, kun vanhemmalle alkaa kehittyä mielikuvia vauvasta. Raskauden edetessä mielikuvat vauvasta vahvistuvat ja vanhempi alkaa tavoittaa lapsen erillisyyden ja yksilöllisyyden, mutta samalla vauvan kokemusten yhteyden vanhemman kokemuksiin. (Kalland 2017, 133.) Vahvistamalla vanhemman myönteisiä mielikuvia ja mentalisaatiokykyä jo raskausaikana, voidaan tukea vanhemman ja vauvan välisen suhteen muodostumista (Viinikka 2016, 6). Vauvaa odottavia vanhempia kohtaavan työntekijän on hyvä keskustella vanhempien kanssa vauvaan liittyvistä tunteista ja niiden merkityksestä. Vanhempien kanssa yhdessä pohtimalla, kuka ja millainen vauva mahtaa olla, työntekijä luo vanhempien mielessä tilaa vauvalle. Kysymystensä kautta työntekijä voi edistää vanhempien myönteistä suhtautumista vauvaan sekä turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä (Viinikka 2016, 12–13.)

Reflektiivisellä työotteella työntekijä voi tukea vanhempien sensitiivisyyttä syntyvää lasta kohtaan. Mentalisaatioon perustuvassa työotteessa olennaista on työntekijän arvostava, hyväksyvä ja kiinnostunut kohtaaminen perheen kanssa. Työntekijä voi omalla myötätuntoisella ja empaattisella lähestymistavallaan rauhoittaa vanhemman mieltä, vapauttaa hänen voimavarojaan ja vahvistaa vanhemman itseluottamusta tulevana vanhempana. Reflektiivisessä työotteessa työntekijän työkaluina ovat kysymykset, joilla hän auttaa vanhempaa syventämään omaa ajatteluaan ja ratkaisutaitojaan. Jokainen kohtaaminen antaa mahdollisuuden vanhemman mentalisaatiokyvyn vahvistamiseen. Tämän toteutumiseksi tärkeintä on vastavuoroiseen suhteeseen asettuminen vanhemman kanssa dialogisen keskustelun kautta. (Viinikka ym. 2014, 67–69.). Keskustelussa on hyvä pitää mielessä, että vanhemman kokemus on aina yksilöllinen eikä oikeita tai väriä vastauksia ole (Viinikka 2016, 18). Tällainen mentalisaatioon perustuva työskentely on osoittautunut lupaavaksi tavaksi tukea vanhemmuutta (Kalland 2017, 145).

4.2 Kiintymyssuhde rakentuu vauvan ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta

Brittiläisen psykiatrin ja psykoanalyytikon John Bowlbyn ajatuksiin ja tutkimuksiin perustuva kiintymyssuhdeteoria kuvaa vauvan ja hoivaajan välistä tiivistä tunnesuhdetta ja sen muodostumista. Teorian mukaan vauva tavoittelee myötäsyttyisesti hoivaajansa huomiota niin kehollisesti kuin psyykkisesti. Kiintymyssuhteen tehtävänä on luoda läheinen suhde hoivaajaan, mikä on vauvan eloonjäämisen ehto. Lisäksi turvallisuutta ja jatkuvuutta tarjoava suhde mahdollistaa lapsen tunne-elämän kehittymisen sekä oppimisen. Tutkimuksissaan Bowlby eritteli lapsen omaksumat kiintymysmallit turvalliseen kiintymyssuhteeseen sekä turvattomaan kiintymyssuhteeseen, joka jakautuu vältteleväksi, ristiriitaiseksi ja organisoimattomaksi kiintymyssuhteeksi. Nämä jo varhaisessa lapsuudessa muodostuvat mallit ohjaavat lapsen mielikuvia vanhemmuudesta ja myöhemmin myös muista ihmissuhteista; kuinka minun tarpeisiini ja tunteisiini vastataan ja, mitä on sopiva ilmaista tai jakaa muiden kanssa. (Kauppi & Takalo 2014, 17–19.)

Kiintymyssuhdeteoriassa ei ole kyse rakastamisesta, vaan siitä, miten paljon ja millä tavoin aikuinen on tunnetasolla vauvan saatavilla (Mattila & Rantala 2019, 93). Vanhemman omilla lapsuuden aikaisilla ihmissuhteilla sekä kulttuurin arvoilla ja juurtuneilla käytännöillä on vaikutusta siihen, miten vanhempi asettuu suhteeseen vauvansa kanssa (Bowlby 1969, 274–275). Lapsen perusluottamuksen ja turvallisuuden tunteen kehittymisen kannalta oleellista on, että vauvan hätäviesteihin vastataan riittävän luotettavasti ja hyvin (Mäkelä 2002, 30). Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän lapsi tarvitsee hoitajansa tukea ylläpitääkseen turvallisuudentunnettaan (Hautamäki 2001, 23). Kiintymyssuhteen turvallisuus on yhteydessä lapsen myöhempään emotionaaliseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen kehitykseen (Keltikangas-Järvinen 2012, 26).

Vanhemman ja vauvan välinen suhde alkaa kehittyä jo raskausaikana. Raskauden aikaiset tuntemukset ja kokemukset, kuten vauvan liikkeiden tunteminen ja sydänäänien kuunteleminen, vaikuttavat siihen, minkälaisen mielikuvan vanhempi muodostaa vauvastaan: vauvan vuorokausirytmistä, persoonallisuudesta ja temperamentista. Näiden ja omien lapsuuden aikaisten kokemustensa kautta vanhempi alkaa luoda itsestään kuvaa vanhempnana sekä valmistautua vauvan syntymään ja yhteiseen elämään lapsensa kanssa. Myönteisten mielikuvien ja vauvaa kohtaan syntyneen kiintymyksensä avulla vanhempi pystyy avaamaan omat tunteensa syntyvälle lapselle. (Sjöberg 2009, 22–23.) Vanhemman omat traumaattiset lapsuudenkokemukset voivat vaikeuttaa tunnesuhteen

muodostamista (Rönkkö & Rytönen 2010, 125). Vanhemman kyvyttömyys luoda mielikuvia lapsesta tai lapseen kohdistuvat hyvin negatiiviset tunteet viestivät haasteista vanhemmuuden rooliin asettumisessa. Kehittyvän vuorovaikutussuhteen kannalta syntyneeseen lapseen kohdistuvilla mielikuvilla on suuri merkitys. (Salo 2002, 48–49.)

Kiintymyssuhde ei rakennu automaattisesti (Salo 2002, 45). Lapsella voi olla useita rinnakkaisia kiintymyssuhteita, mutta vain yksi niin sanottu primaari kiintymyssuhde eli varhaislapsuuden erityislaatuinen ihmissuhde, johon lapsi kohdistaa tietynlaisia odotuksia. Tutkimusten mukaan yli 90 prosenttia lapsista valitsee ensisijaiseksi kiintymyksen kohteeksi äidin. Isä on tavallisesti seuraava. Lapsen kiintymyksen kohteeksi valikoituminen ei kuitenkaan ole biologian määrittelemää, vaan lapsi edellyttää kohteelta jatkuvuutta, saatavilla oloa ja kykyä huolehtia hänen tarpeistaan. Myöhemmin merkityksen tuovat myös hoitajan sensitiivisyys ja hoivan laatu. (Keltikangas-Järvinen 2012, 36–38). On havaittu, että enemmän kiintymyssuhteen kehittymiseen vaikuttaa se, miten vanhempi pitää vauvaansa kuin se, kuinka paljon hän pitää vauvaa sylissään (Ainsworth 1979, 932).

Ensi kohtaamisessa vauvan kanssa äidin aivoissa herää alue, joka aktivoi mielihyvätuntemuksia. Aivoissa erittyvä oksitosiini lisää äidin kiintymystä ja empatiaa vauvaan kohtaan sekä herkistää vauvan viesteille. Myös toisen vanhemman oksitosiinitaso kohoaa vauvan kanssa vuorovaikutuksessa ollessa. (Mäkelä 2016, 11 & 13.) On kuitenkin luonnollista, että vauvan ensinäkemiseen liittyvät tuntemukset vaihtelevat laidasta laitaan, helpotuksesta väsymykseen ja ilosta pettymykseen. Rakastuminen vauvaan syntyy ensimmäisten päivien, viikkojen ja kuukausien aikana. Tärkeintä on olla vauvan lähellä mahdollisimman paljon ja antaa aikaa tutustumiselle. (Salo & Tuomi 2008, 19.) Sen lisäksi että läheisyys parantaa vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta, sen on todettu myös ehkäisevän äidin synnytyksen jälkeistä stressiä ja masennusta (Huttu & Heikkinen 2017, 92).

Vauvalle yhteydentunne toiseen ihmiseen on elintärkeää, koska hänen varhaiskehityksensä on kokonaan toisen ihmisen hoivan, huolenpidon ja rakkauden varassa. Vauva ei kuitenkaan ole passiivinen vuorovaikutuksen vastaanottaja, vaan hän on aktiivinen aloitteentekijä ja yhteydenhakija, joka on virittäytynyt olemaan lähellä. (Sjöberg 2009, 26.) Vauvan keinoja yhteydenpitoon ovat muun muassa katsekontakti, hymy, imeminen, tarttuminen, itkeminen, jäljittely, ääntely, seuraaminen ja syliin pyrkiminen (Hautamäki 2011, 30). Jo parin kuukauden ikäisenä vauva oppii ensimmäiset taidot kontaktissa ja vastavuoroisessa suhteessa olemisesta toisen ihmisen kanssa (Salo & Tuomi, 36). Vauvan

ilmaistessa itseään ja vanhemman siihen oikea-aikaisesti reagoidessa, lapselle alkaa syntyä käsitys omasta merkityksellisyydestään (Mattila & Rantala 2019, 39). Vanhemman tarjoama syli, läheisyys ja kosketus paitsi rauhoittavat lasta, antavat hänelle mielihyvää sekä tuntemuksen siitä, että hän ja hänen kehonsa ovat hyviä ja rakastamisen arvoisia (Rönkkö & Rytönen 2010, 129). Hoivakokemuksilla sekä vanhemman ja vauvan välisellä vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen laadulla, on suora yhteys lapsen kehitykseen (Kalland 2014, 26), kuten minuuden rakentumiseen, tunteiden säätelykykyyn ja itsetuntoon (Keltikangas-Järvinen 2012, 27–28).

Varhaisen vuorovaikutuksen perusta on vauvan ja vanhemman tunteiden jakaminen. Tunteet ovat lapsen ensimmäinen kieli ja ne näkyvät suoraan vauvan ilmeissä, äänessä ja kehossa. Vastasyntyneen aivokuoren tunnealueet eivät kuitenkaan vielä toimi, jonka vuoksi vauva ei tiedosta tunteitaan eikä pysty säätelemään tunnereaktioitaan. (Huttu & Heikkinen 2017, 36–37.) Vauva on kuitenkin herkistynyt havainnoimaan kaikkea, mitä hänen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Sisäisten tuntemustensa ja aistiensa kautta vauva opettelee tutustumista itseensä ja tunnustelee sitä, miten hänen viesteihinsä reagoidaan ja, miten hänen kanssaan ollaan. Näin lapsen on mahdollista saavuttaa luottamus siihen, että hänestä pidetään huolta ja hänen viesteihinsä vastataan. (Sjöberg 2009, 26.) Vuorovaikutukseen kuuluvat myös eleet, olemus, katse, kosketus, rytmi ja liike (Mattila & Rantala 2019, 28). Vauva nauttii erilaisista tavoista, joilla hänen kanssaan seurustellaan. Esimerkiksi leikin kautta vauva voi saada kokemuksen yhdessä tekemisestä ja olemisesta. (Salo & Tuomi 2008, 11, 37.) Lapsen kyky olla vuorovaikutuksessa kehittyy näiden kokemusten kautta. Näistä vastavuoroisista vuorovaikutuksen hetkistä syntyy vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde (Salo 2002, 45).

4.3 Temperamenttierojen tunnistaminen

Temperamentilla tarkoitetaan ihmiselle tyypillisiä ja yksilöllisiä käyttäytymispiirteitä, jotka muodostavat ihmisen persoonallisuuden. Ne ovat ulospäin näkyviä ominaisuuksia, jotka näkyvät ihmisen tavassa toimia tietyllä tavalla. Temperamentti ei kerro, mitä ihminen tekee ja miksi, vaan sen, miten ihminen tekee. (Keltikangas-Järvinen 2015, 37, 39–40.) Niinpä temperamentti pohjustaa niin ihmissuhteita, elämänhallintaa kuin opintomenestystäkin (Huttu & Heikkinen 2017, 48). Pääosin ihmisen temperamentti on synnynnäinen persoonallisuuden biologinen pohja. Tilanteista tai iästä riippumatta ihmisen temperamentti piirteet säilyvät suhteellisen muuttumattomina vauvasta aikuisuuteen asti. Ihmisen

biologinen ja psyykinen kypsyminen sekä kulttuurin ja ympäristön odotukset tekevät kuitenkin muutoksia temperamentti- ja persoonallisuustieteen havaittaviin ominaisuuksiin sekä ihmisen itseilmaisuun. (Keltikangas-Järvinen 2015, 42–43.)

Temperamenttitutkimuksen kannalta yhtenä merkittävimpänä on pidetty Alexander Thomasin ja Stella Chessin tutkimusta (New York Longitudinal Study), josta syntyi ensimmäinen nykyaikainen temperamenttiteoria ja persoonallisuuspsykologian temperamenttitermi. 1950-luvulta 1980-luvulle toteutetussa tutkimuksessa seurattiin 138 newyorkilaislasta ja huomattiin, että lapsen ja ympäristön välillä on jatkuvaa vuorovaikutusta sekä toistensa aikaansaamaa reagoitua. Tämä ympäristön ja lapsen temperamentin yhteensopivuus loi pohjan koko teorialle sekä osoitti synnynnäisen temperamentin merkityksen lapsen kehityksessä ja myöhemmässä elämässä. (Keltikangas-Järvinen 2015, 47–48.) Ympäristöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä ennen kaikkea perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta (MLL 2018).

Thomas ja Chess määrittelevät temperamentin käyttäytymistyyliksi ja jakavat sen yhdeksään temperamentti- ja käyttäytymispiirteeseen, jotka ovat aktiivisuus, rytmisyys, lähestyminen/vetäytyminen uusissa tilanteissa, sopeutuminen, vastauskynnys, reaktioiden intensiivisyys tai voimakkuus, mielialan laatu, häirittevyys sekä tarkkaavuuden kesto ja sinnikkyys. Nämä piirteet on tapana ryhmitellä kolmeksi temperamenttityypiksi, joihin suurin osa lapsista tutkimuksen perusteella sijoittuu: helppo (lähes 40 %), hitaasti lämpenevä (noin 15 %) ja vaikea (10 %) temperamentti. Helpon temperamentille ominaista on biologisten toimintojen, kuten nälän ja unen säännöllisyys, positiivinen ja avoin suhtautuminen kaikkeen uuteen, kyky sopeutua muutoksiin, positiivinen mieliala, korkea ärsytyskynnys ja vähemmän voimakas tunteiden osoitustapa. Hitaasti lämpenevää temperamenttia voidaan puolestaan kuvata kohtalaisen vaisulla mutta negatiivisella suhtautumisella uusiin asioihin sekä hitaalla sopeutumisella. Tällaisten lasten reaktiot eivät siis ole voimakkaita, mutta he omaavat melko säännöllisen biologisen ja totutun rytmin, johon tulevat pienetkin muutokset osoittautuvat vaikeiksi ja saavat lapsen tolaltaan. Kyseisen temperamentin omaava lapsi vaatii pitkän tutustumis- ja harkinta-ajan. Helpon temperamentin vastakohtaan vaikeaan temperamenttiin taas kuuluvat biologisten toimintojen epäsäännöllisyys, negatiivinen suhtautuminen uusiin asioihin, rutiinisuus, voimakkaat tunneilmaisut sekä ärtyisyys. Tutkimuksessa vanhemmat kutsuivat tällaisia lapsia vaikeiksi lapsiksi. Thomasin ja Chessin teoria vaikeasta temperamentista määrittyy kuitenkin siitä, miten ympäristö siihen reagoi ja, miten se ilmenee tietyssä yhteydessä tai vuorovaikutuksessa. (Keltikangas-Järvinen 2015, 48–67.) Temperamentin on kuitenkin huomattu vaikuttavan

vahvasti siihen, kuinka vaativaksi vanhemmat kokevat vauvan hoidon ja lapsen kasvatuksen (Huttu & Heikkinen 2017, 49).

Jo vastasyntyneet eroavat temperamentiltaan toisistaan. Eroavaisuudet voi nähdä esimerkiksi vauvojen liikehtimisen aktiivisuudessa, valppaudessa tarkkailla ympäristöä sekä tavasta reagoida asioihin ja tilanteisiin. (Huttu & Heikkinen 2017, 49.) Toinen vauva huutaa heti kovaa, kun on nälkä, toinen taas kertoo nälästään vaimeammin. Yksi asettuu säännölliseen päivärytmiin ja yksi taas nukkuu ja valvoo omaan tahtiinsa. (MLL 2018.) Tutkimukset ovat osoittaneet, että haastava lapsi saa vanhemmuuden tuntumaan kielteisemmältä kuin helppo lapsi. Kun lapsen viestit ja tarpeet ovat helposti tulkittavissa ja toteutettavissa, vanhemman ja lapsen välinen kiintymys kasvaa kuin itsestään. Haastavan lapsen vanhemmat taas tuntevat usein uupumusta ja turhautuneisuutta. Voidaan siis todeta, että lapsen temperamentilla on vaikutusta myös lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen laatuun. Vanhemman kokemukseen lapsesta vaikuttavat kuitenkin myös hänen oma temperamenttinsa, arvonsa, elämäntilanteensa ja voimavaransa. Myös kulttuuriin liittyvät odotukset ja ihanteet esimerkiksi vauvan säännöllisyydestä ja itsenäisyydestä vaikuttavat tulkintaan. (Huttu & Heikkinen 2017, 50–51.) Poikkeuksista huolimatta tutkimukset ovat pääasiallisesti osoittaneet, että sensitiiviset ja mukautuvat vanhemmat voivat rakentaa hyvän kiintymyssuhteen kaikenlaisilla temperamenteilla varustetuille lapsille (Keltikangas-Järvinen 2015, 195). Vanhemman onkin hyvä tiedostaa, että erilaiset lapset vaativat erilaisen kohtelun, joten vanhempien tehtävä on sopeuttaa omaa toimintaansa vastaamaan lapsensa tarpeita. Joillekin se tuottaa enemmän työtä kuin toisille, mutta kaikilla on kuitenkin mahdollisuus hyvään vuorovaikutukseen oman lapsensa kanssa. (Salo & Tuomi 2008, 24.)

Tunnistamalla lapsen temperamentin, vanhemman on helpompi ymmärtää ja kunnioittaa lapsen yksilöllisyyttä sekä tukea häntä kasvussa ja kehityksessä parhaalla mahdollisella tavalla (MLL 2018). Se auttaa myös ymmärtämään erilaisia arkisia tilanteita lapsen kanssa. Lasten neuvolapsykologi Tiina Virta kuvailee, että erottamalla lapsen haastavan temperamentin erillisyyden vanhempien kasvatuksesta, vanhempien on helpompi suhtautua lapseen lempeämmin. Lapsesta voi löytää omia voimavaroja, kun häneen suhtaudutaan joustavasti eikä häntä jaotella mustavalkoisesti tiettyyn ryhmään. Lapsen kehittävän itsetuntemuksen kannalta on tärkeää, että vanhempi kykenee olemaan tukena lapsen erilaisissa tunnetiloissa. (Lehtilä 2014.) Lapsi tarvitsee apua oppiakseen säätelämään tunteitaan, tarkkaavaisuuttaan ja toimintaansa. Se, minkälaista palautetta lapsi saa, vaikuttaa hänen itseluottamukseensa. Myönteisellä palautteella ja palkitsemisella

voidaan vaikuttaa positiivisesti niin lapsen minäkuvaan kuin lapsen käyttäytymisen muuttamiseenkin. Lapselle on tärkeintä saada tuntee itsensä hyväksytyksi juuri sellaisena kuin hän on. (Huttu & Heikkinen 2017, 64–66.)

5 SUUNNITELMASTA VIHKOSEKSI

5.1 Kehittämistyössä käytettyjä menetelmiä

Kehittämistyön lähestymistapana oli konstruktivinen tutkimus, jonka ominaispiirteeseen kuuluu konkreettisen tuotoksen luominen tutkimustiedon pohjalta (Ojasalo ym. 2009, 65). Kehittämistyö eteni konstruktivismille ominaisen mallin mukaisesti eli eri toimijoiden kanssa yhdessä tehden ja toiminnan kautta oppien. Erilaisten näkökulmien esille tuominen ja asiantuntijuuden jakaminen ovat tärkeässä osassa tällaisessa vuorovaikutuksellisessa tiedon rakentamisessa. (Salonen ym. 2017, 53.)

Tässä kehittämisprosessissa edistävän keskustelun ja osallisuuden mahdollistivat kehittämissuunnitelman kanssa pidetyt palaverit ja dialogiset keskustelut, yhteydenpito toimikunnan kanssa, äitiysneuvolan terveydenhoitajien kanssa toteutettu teemahaastattelun omainen keskustelu sekä Baby-infon asiakasperheille aikaisemmin (2017–2018) teetettyjen palautekyselyiden tulokset. Toteutusvaiheessa näiden kehittämismenetelmien käyttäminen paitsi osallistaa toimijoita, tuottaa kehittämistyön kannalta oleellista tietoa tutkimustiedon rinnalle (Salonen ym. 2017, 56). Kirjallisina menetelminä olivat kehittämissuunnitelman tapaamisista tehdyt muistiot sekä tekijän henkilökohtaiset muistiinpanot ja oppimispäiväkirja, jotka auttoivat kehittämisen suunnitelmallisuudessa ja tavoitteellisuudessa. Tällaiset hankkeen aikana tuotetut materiaalit selkeyttävät myös kehittämistyön kokonaisuutta (Salonen 2013, 24).

Konstruktivistinen malli sisältää elementtejä spiraalimallista (Salonen 2013, 16), jossa kehittämisen tuloksena syntyvä tuotos saa lopullisen muotonsa toiminnan ja toiminnasta oppimisen kautta. Tämä vaatii kehittämisen aikaista tuotoksen uudelleenarviointia. (Salonen ym. 2017, 52.) Tässä kehittämissuunnitelmassa lopullinen tuotos valmistui kehittämissuunnitelman tekemien havaintojen kautta sekä vihkosien 2. version kokeilulla asiakastyössä. Tällaisella tarkistusvaiheella mahdollistetaan toimijoiden yhdessä tekemä arviointi tuotoksesta (Salonen 2013, 18).

5.2 Kehittämistyön prosessi

Kehittämissuunnitelmani Baby-info -vihkosien parissa käynnistyi marraskuussa 2018, kun tapasin Raision kaupungin perhepalveluiden tiloissa perhetyön vastaavan perhevalmentajan ja

yhden Baby-infoja pitävistä perhetyöntekijöistä. Tapaamisemme tarkoituksena (kts. Liite 1.) oli keskustella Baby-infosta työmuotona sekä Baby-infoja pitävien työntekijöiden toiveista ja odotuksista kehittämistyön tuloksena valmistuvan lopputuotoksen suhteen. Työntekijät kertoivat minulle Baby-infon taustoista, työskentelyn sisällöstä ja siihen liittyvistä tavoitteista. Sain Baby-infoissa käytettyjä materiaaleja, joihin kuului erilaisia tulostettuja tiedostoja, esitteitä ja oppaita muun muassa kaupungin lapsiperheitä koskevista palveluista, vanhemmuudesta, vauvan yksilöllisyydestä ja synnytyksen jälkeisestä masennuksesta. Osan näistä vastaava perhevalmentaja oli laittanut suoraan sähköpostiini. Mukana olivat myös Baby-infojen asiakasperheille teetettyjen palautekyselyiden tulokset vuosilta 2017–2018. Lisäksi sain Raision Tikken työpajatoiminnan ilman opiskelu- ja työpaikkaa jääneiden nuorten tekemän lorupussin, jonka Baby-infon työntekijät lahjoittavat asiakasperheille heidät tavatessaan.

Aloituskeskustelumme myötä kehittämistyöni tavoitteeksi varmistui Baby-info -vihkosen luominen yhteistyössä Baby-infoja pitävien viiden perhetyön tiimiläisen ja vastaavan perhevalmentajan kanssa. Vihkosen asiasisällössä toivottiin hyödynnettävän tähän asti työskentelyssä käytettyjä materiaaleja sekä kehittämismenetelmien tuottamaa tietoa ja tutkimustietoa. Lopputuotoksen toivottiin olevan muokattavissa oleva JPG-tiedosto, jonka voi tulostaa esimerkiksi A5-kokoisena vihkosena. Tapaamisella painotettiin vanhemman ja vauvan välisen vuorovaikutussuhteen tärkeyttä sekä vauvan yksilöllisen temperamentin vaikutusta suhteessa vanhemmuuteen. Vihkosesta pitäisi löytyä materiaalia vauvan turvallisuuteen liittyen, esimerkiksi vauvan ensiapuohjeet. Työntekijöillä oli ajatus, että vihkoseen lisättäisiin vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutussuhdetta tukemaan pari lorukorttia, jotka perheet voisivat itse värittää ja leikata käyttöönsä. Avonaisuus jäi, olisiko isillä hyvä olla vihkosessa oma osionsa. Saimme tapaamisen aikana muodostettua yhteisen ymmärryksen kehittämistyöstä ja rajattua aihealuetta sopivasti, mikä on prosessin alkuvaiheessa tärkeää (Salonen ym. 2017, 56).

Tammikuussa 2019 valmistui kehittämistyösuunnitelma, joka muodosti alustavat raamit kehittämistyön prosessille, sekä allekirjoitimme toimeksiantosopimukset. Samanaikaisesti aloitin viimeisen sosionomiopintovuoteni ja koko kevään jatkuvan syventävien ammattiopintojen harjoittelujakson Raision perhepalveluiden perhetyössä. Tämä tarjosi minulle oivan mahdollisuuden tutustua kehittämistyöni toimeksiantajan tekemään käytännöntyöhön sekä päästä mukaan Baby-info -kännyille. Kehittämistyöni kannalta oli positiivista, että Baby-infoja pitävät työntekijät olivat harjoitteluni aikana helposti saavutetta-

vissa ja pystyin vaivattomasti vaihtamaan heidän kanssaan kehittämistyöhön liittyviä ajatuksia. Harjoittelun loppupuolella pääsin osallistumaan kahden eri työntekijän pitämään Baby-infoon, joissa toimin pääasiassa havainnoijan roolissa. Havaintojeni mukaan Baby-infot olivat rentoja perhetapaamisia, jotka etenivät melko järjestelmällisesti työskentelyyn kuuluvien materiaalien pohjalta, mutta perheen omat tarpeet ja mielenkiinnonkohteet huomioiden. Käynneillä huomasin kaupungin tarjoamien palveluiden herättävän asiakasperheissä lisäkysymyksiä. Vihkosen sisällysluettelon järjestys alkoi muotoutua tämän jälkeen. Sain ajatusteni tueksi Baby-info -tiimin palaverimuiston (24.11.2018), joka piti sisällään työntekijöiden tekemiä suunnitelmia Baby-infon sisällöstä ja sen toteuttamisesta tietyssä järjestyksessä.

Omien havaintojeni lisäksi palveluohjauksen positiivinen merkitys korostui myös asiakasperheille vuosina 2017–2018 teetetyissä palautekyselyissä. Kyselyissä perheet arvioivat Baby-info -kokemustaan vapaamuotoisesti. Palautteita oli yhteensä 56, joista lähes kaikki positiivisia (n=54). Melkein 2/3 (n=35) ilmaisi saaneensa Baby-infosta jotain hyötyä omalle perheelleen. Positiivisia ilmaisuja tiedon saamisesta ja/tai palveluista kuulemisesta käynnin aikana oli useita (n=37). Yksi ruskolainen olisi toivonut saavansa enemmän tietoa oman kuntansa palveluista ja toiminnasta. Palautekyselyiden tulokset ovat viitteellisiä ja niissä on huomioitava avointen palautteiden tulkinnanvaraisuus.

Toukokuussa 2019 tapasin Raision keskustan äitiysneuvolan kaksi terveydenhoitajaa (kts. Liite 2.), joilta sain mukaani äitiysneuvolassa ja perhevalmennuksessa asiakasperheille jaettavat materiaalit. Terveystenhoitajien tapaamisen tavoitteena oli selvittää, minkälaista tietoa äitiysneuvola jakaa vauvaa odottaville perheille, miten Baby-infot voisivat täydentää neuvolan jakamaa informaatiota ja, miten asiakasperheet ovat tämän palvelun vastaanottaneet. Tiedonhankintamenetelmänä käytin teemahaastattelun omaista keskustelua. Teemahaastattelulle tyypillistä on, että kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat, mutta haastattelun aihepiirit ovat tiedossa (Hirsjärvi ym. 1997, 208). Keskustelussamme tuli esiin asiakasperheiden myönteinen ja kiinnostunut suhtautuminen Baby-infoihin. Terveystenhoitajien mukaan asiakasperheet ovat erityisesti olleet kiinnostuneita Baby-infon tarjoamasta tiedosta kaupungin lapsille ja perheille suunnatuista palveluista. Äitiysneuvolan tarjoamaa raskaudenaikaista tukea ja tietoa voisi terveydenhoitajien näkemyksen mukaan täydentää Baby-infoissa erityisesti vanhemmuus- ja parisuhdekeskustelulla, joka jää vähäiseksi äitiysneuvolakäyntien painottuessa enemmän äidin ja vauvan fyysiseen hyvinvointiin ja terveyteen. Terveystenhoitajat pitivät tärkeänä sitä,

että Baby-infot ovat helpottaneet isien osallistumismahdollisuutta, sillä isät ovat harvemmin mukana neuvolakäynneillä. Saadakseni näkemyksiä mahdollisimman kattavasti sekä selvittääkseni neuvoloiden tarjoaman infon ja asiakaskokemusten välisiä neuvola- ja kuntakohtaisia eroja, sovin tapaamisen myös Ruskon äitiysneuvolan terveydenhoitajan kanssa. Ruskon terveydenhoitaja perui tapaamisemme, sillä koki Raision äitiysneuvolan terveydenhoitajien voivan edustaa samalla palvelualueella toimivaa Ruskon neuvolaa, jossa käytännöt melko lailla samat. Tämän jälkeen lähetin Ruskon ja lopuillekin Raision äitiysneuvolan terveydenhoitajille sähköpostitse Raision terveydenhoitajien tapaamisella käyttämäni kysymykset. En saanut sähköpostikyselyyni vastauksia.

Seuraavaksi tutustuin tarkemmin äitiysneuvolan jakamiin odotusajan materiaaleihin, joissa keskityttiin enimmäkseen äidin raskauden aikaiseen ja synnytyksen jälkeiseen fyysiseen hyvinvointiin, synnytykseen, imetykseen sekä päihteettömyyteen. Mukana olivat myös Äidit irti synnytysmasennuksesta Äimä ry:n esite, parisuhteen ja vanhemmuuden roolikartat, perheneuvolaseteli sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen teettämät odotusajan oppaat, joista löytyi muun muassa tiivistettyä tietoa vauvan hoidosta, terveydestä, tarpeista ja yksilöllisyydestä sekä vanhemmuudesta, parisuhteesta ja lapsiperheiden yleisistä palveluista. Maahanmuuttajille oli tiedotteita heille kohdennetuista palveluista. Näiden perusteella saattoi todeta, että lasta odottaville perheille on tarjolla kattavasti tietoa sekä linkkejä tiedon löytämiseen.

Äitiysneuvolan terveydenhoitajien antamat materiaalit ja haastattelutulokset vein kehittämistyöryhmän palaveriin kesäkuussa 2019 (kts. Liite 3.). Kävimme yhteisesti läpi Baby-infon kehittämistarpeita suhteutettuna neuvolan antamaan odotusajan tukeen. Vauvan perheen kokonaisvaltainen hyvinvointi huomioiden totesimme, että Baby-Infolla voidaan nimenomaan täydentää vauvaa odottavan perheiden psykososiaalista tukea. Keskustelimme perheiden erilaisuudesta ja tärkeydestä nostaa esiin vanhemmuuden ja kodinhoitajan tasapuolisen jakamisen. Vihkoseen päätettiin ottaa käyttöön yhden perhetyöntekijän jo valmiiksi tekemä osio jaetusta vanhemmuudesta. Ideoinnin pohjalta syntyi kehittämistyötä ohjaava perusajatus: ”Äiti synnyttää lapsen, lapsi vanhemmat”. Sovimme, että vihkoseen ei sisällytetä erillistä maahanmuuttajille suunnattua osiota eikä listausta vaihtuvista perheille kohdennetuista ryhmistä ja tapahtumista, vaan nämä tullaan jatkossakin jakamaan erillisinä esitteinä ja tiedotteina. Esittelin vihkosen alustavan sisällysluettelon ja tein siihen työntekijöiden toiveiden mukaiset muutokset. Vihkosen ulkoasun suhteen kehittämistyöryhmä oli avoin ja luotti näkemykseeni. Vastaava perhevalmentaja lupasi

lähettää sähköpostiini Raision kaupungin brändikirjan, joka määrittelee kaupungin viestinnässä käytettävän ja tunnistettavan visuaalisen ilmeen. Sain kaupungin viestintäpäällikön yhteystiedot.

Raision kaupungin viestintäpäälliköltä selvitin vihkosen ulkoasuun liittyvät kriteerit, joista yhtenä oli kaupungin oman raporttipohjan käyttäminen. Valmis pohja auttoi konkreettisen työn jatkamista antamalla vihkoselle selkeän rakenteen ja tietynlaisen ennalta määrätyn tyylin fontteineen ja värimaailmoineen. Vihkosen kuvittamisessa minun oli mahdollista käyttää vaihtoehtoisesti itse tuotettuja kuvia tai viestintäpäällikön linkkaaman Pixabay-kuvapankin ladattavia ilmaiskuvia. Alkuperäinen ajatus itse kuvitetusta vihkosesta vaihtui valmiiden kuvien käyttämiseen, kun huomasin kuvapankista löytyvän sopivanlaisia samaistuttavia ja erilaisia tunteita ja tilanteita ilmentäviä ihmisten kuvia, jotka tukivat hyvin vihkosen sanomaa. Kuvien valintaan vaikutti viestintäpäällikön toive suomalaista tyyliä edustavien kuvien käytöstä. Kuvallisesti ja tyyllisesti halusin myös kunnioittaa Raision kaupungin omaa brändiä. Hyväksyin vihkosen lopuksi viestintäpäälliköllä.

Huhtikuussa 2019 aloitin vihkosen kirjoittamisosuuden kokoamalla yhteen lapsiperheille suunnattuja palveluja, joissa hyödynsin Raision kaupungin ja Ruskon kunnan verkkosivuja, lapsiperheille suunnattujen järjestöjen, harrasteseurojen ja seurakunnan verkkosivuja sekä Baby-infoissa tähän asti käytössä olleita materiaaleja. Palveluiden lajittelussa käytin Raision kaupungin uudistuneiden verkkosivujen kategoriointia, jonka koin tarvittaessa helpottavan vihkosen lukijaa myös lisätiedon hakemisessa tiettyjen aihealueiden mukaisesti. Koottuani aluksi Raision ja Ruskon palvelut samaan vihkoseen, huomasin lukijan kannalta selkeämmäksi erotella ne toisistaan. Näin Raisiolle ja Ruskolle tulivat erilliset, omat Baby-info -vihkoset. Palveluita kootessani törmäsin ajan tasalla pidettävän palveluoppaan haasteisiin, kun käytössä olevista oppaista ja esitteistä löytyi vanhentunutta tietoa ja toimimattomia Internet-linkkejä. Myös itsekokoamani palvelulista oli kesäsyyskuun välillä jatkuvassa muutostilassa päivittyvien palveluiden ja yhteystietojen vuoksi.

Loppukesän ja alkusyksyn 2019 aikana vihkosen kirjoittamisosuus jatkui. Hyödynsin kirjoittamisessa Baby-infossa aikaisemmin käytettyjä materiaaleja, kirjallisuutta, aiheeseen liittyviä oppaita, kuten Äimä ry:n opasta synnytysmasennuksesta, asiantuntijaluentoa sekä verkkolähteitä. Osittain käytin ennalta tuotettua tekstiä, jota täydensin tarpeen mukaan ja muotoilin vihkoseen sopivaksi. Valikoiduista aiheista kirjoitin tiivistetysti poimien jokaisesta aiheesta aina oleellimmat pääkohdat. Lisäsin kaksi vanhemmalle ja lapselle suunnattua vuorovaikutusleikkiä tukemaan vihkosen sanomaa. Pohdinnan jälkeen jätin

isille suunnatun osion pois ja pyrin puolestaan osoittamaan kirjoituksen yleisesti vanhemmalle tai vanhemmille. Tällä tavalla halusin huomioida sekä perheiden monimuotoisuuden että tasapuolisen vanhemmuuden.

Syyskuussa 2019 esittelin kokoamani Baby-info -vihkosen perhetyön tiimipalaverissa (kts. Liite 4.). Mukanani oli A5-kokoinen tulostettu versio vihkosesta, joka kiersi perhetyön tiimin katseltavana sillä aikaa, kun kävin tuotosta kohtakohdalta läpi tietokoneen ja kuvatykin kautta. Tässä kohtaa työntekijät löysivät päivitettävää kaupungin palveluiden henkilöstöstä, ammattinimikkeistä ja yhteystiedoista. Mietimme, olisiko vihkosen ajan tasalla pitämisen kannalta helpompaa, että palveluosion yhteystiedoissa käytettäisiin pelkästään ammattinimikkeitä, eikä niihin lisättäisi työntekijöiden henkilökohtaisia nimiä. Keskustelun myötä tulimme siihen tulokseen, että nimi lisää työntekijän lähestyttävyyttä, joten pysyimme siinä. Keskustelimme vihkosen säännöllisestä päivittämistarpeesta ja sen pohjalta nousi idea lisätä vihkoseen aina viimeisimmän päivityksen ajankohta. Tämä lisättiin vihkoseen esipuheen alle. Vihkosen kokoa päätimme kokeilla A4-kokoisena, jotta teksti olisi helpompilukuista. Sisällöllisesti muutoksia tuli jaetun vanhemmuuden osioon, josta yksi kehittämistyöryhmämme jäsenistä lupasi laittaa minulle sähköpostitse uudistetun version. Mietimme lastenneuvolan puolellakin jaettavan vauvan kotitapaturmien tarkistuslistan tarpeellisuutta vihkosessa, mutta jätimme sen vihkoseen sillä ajatuksella, että näin vanhemmat voivat valmistautua ja ennakoida kodin vaaroja jo ennen lapsen syntymää. Vihkonen jäi Baby-info -tiimin tarkasteltavaksi ja sovimme, että mahdolliset muutosehdotukset esitetään minulle kahden viikon kuluessa.

Toteutusvaiheessa aktiivinen viestintä on välttämätöntä (Salonen ym. 2017, 62). Syyslokakuussa 2019 olin tiiviissä sähköpostiyhteydessä perhetyön vastaavan perhevalmentajan kanssa, joka välitti minulle Baby-info -tiimin muutosehdotuksia. Olin yhteydessä Rasion seurakunnan lapsityönohjaajaan ja kaupungin koulukuraattoriin varmistaakseni heidän tarjoamien palveluiden ajantasaisuuden. Muutosten alla vihkonen otettiin ensikokeiluun Baby-infon asiakaskäynnille. Käytännön työssä vahvistui, että vihkonen on toimivampi, selkeämpi ja enemmän edukseen A4-kokoisena. Vastaavan perhevalmentajan toiveiden mukaisesti lisäsin perhekeskus Satelliitin esittelylle oman sivunsa ja nostin vauvoille suunnatut seurakunnan ja harrastetoiminnan palvelut heti kyseisten palvelulistausten alkupäähän. Ruskon ja Rasion vihkosten tunnistamisen helpottamiseksi päätimme lisätä Ruskon vihkosen kansilehteen kunnan oman logon, jonka sain Ruskon kunnan toimistosihteerin kautta. Samalla lähetin vihkosen toimistosihteerin nähtäville, joka

kehui vihkosen ilmettä ja monipuolisuutta. Lokakuussa 2019 luovutin kehittämistuotoksen tuloksena syntyneen vihkosen lopullisen version PDF-tiedostona perhetyölle. Samalla vihkosen päivittäminen siirtyi perhetyön Baby-info -tiimin vastuulle.

Taulukko 1. Työskentelyprosessi.

Aika	Työskentelyvaihe	Toiminta	Toimijat	Menetelmä	Dokumentti
marraskuu 2018	Toimeksianto Kehittämistyön lähtökohdat	Aloituspa- laveri	Tekijä + 2 Baby-info -tiimiläistä	Keskustelu	Muistio Asiakaspalaut- teet (2017–2018)
tammikuu 2019	Suunnittelu Ideointi	Itsenäinen työskentely	Tekijä	Kirjoittami- nen	Kehittämistyön suunnitelma (+ toimeksianto- sopimus)
	Ideointi	Itsenäinen työskentely	Tekijä	Kirjoittami- nen	Tuotoksen sisällysluettelo
toukokuu 2019	Ideointi	Kehittämis- tapaami- nen	Tekijä + 2 äitiysneuvolan terveydenhoita- jaa	Teemahaas- tattelun omainen keskustelu	Muistio
	Suunnittelu Toteutus	Itsenäinen työskentely	Tekijä	Kirjoittami- nen	Tuotoksen 1. versio
kesäkuu 2019	Suunnittelu Ideointi	Kehittämis- palaveri	Tekijä + 5 Baby-info -tiimiläistä	Dialoginen kehittäminen	Muistio
	Suunnittelu Toteutus	Itsenäinen työskentely	Tekijä	Kirjoittami- nen	Tuotoksen 2. versio
syyskuu 2019	Toteutus	Tiimipala- verä	Tekijä + Perhetyön tiimi	Dialoginen kehittäminen	Muistio
syyskuu- lokakuu 2019	Toteutus	Itsenäinen työskentely	Tekijä	Kirjoittami- nen Sähköpostit	Tuotoksen lopul- linen versio
marraskuu 2019	Arviointi Päätös	Päätösta- paaminen	Tekijä + 3 Baby-info -tiimiläistä	Keskustelu Reflektointi	Palautelomak- keet Muistio

Marraskuussa 2019 kehittämisen työskentelyprosessi (kts. Taulukko 1.) tuli päätökseen. Kokoontuin kehittämistyöryhmän kolmen jäsenen kanssa vielä kertaalleen keskustelemaan kehittämisprosessin kulusta ja aikaansaannoksesta (kts. Liite 5.). Keräsin työnte-

kijöiltä lokakuun lopussa lähettämäni palautelomakkeet (kts. Liite 6.), johon he olivat täytäneet omia sekä asiakasperheiltä saatuja arvioita kehittämistyön tuloksena valmistuneesta Baby-info -vihkosesta. Tällaisella kehittämistyön arvioinnilla voidaan kriittisesti tarkastella, onko toiminnalla saavutettu kehittämiselle asetetut tavoitteet (Salonen ym. 2017, 64). Kyselin työntekijöiltä myös kasvotusten heidän tuntemuksiaan uuden työvälineen käyttöönotosta ja käytettävyydestä. Päätämismvaiheessa oleellista on keskustella myös siitä, mitä tuotokselle tapahtuu jatkossa ja miten sitä tullaan hyödyntämään (Salonen ym. 2017, 66). Työntekijät kertoivat vihkosen olevan käytössä Baby-info -käynneillä. Baby-info -tiimi on käynyt vihkosen yhdessä läpi ja merkannut omiin työvälineisiinsä kohdat, jotka on hyvä nostaa esiin perhetapaamisilla. Käytäntö on opettanut tiimille, miten vihkonen palvelee parhaiten, joten työntekijät tulevat tekemään muutoksia vihkosen asiasisällön järjestykseen. Vihkosta on päivitetty uusien palveluiden muodossa ja tarpeen mukaan näin tullaan tekemään jatkossakin. Vihkosta on lähetetty eteenpäin palveluntarjoajille, joita siinä on esitelty ja tammikuussa 2020 vihkosta käydään tarkemmin lävitse neuvolan kanssa. Vihkosta on tarkoitus käyttää myös jatkossa Baby-infojen työvälineenä. Sitä ei ole suunnitteilla kääntää eri kielille, mutta maahanmuuttajille suunnatuissa Baby-infoissa hyödynnetään jatkossakin tulkin palveluja sekä käytetään työparina Pop-up Mustikan jalkautuvaa palveluohjaajaa. Baby-info vihkosta ei julkaista tässä kehittämistyön raportissa.

5.3 Baby-Info -vihkosen esittely

Kehittämishankkeena valmistunut Baby-info -vihkonen on vauvaa odottaville perheille suunnattu tuotos, jonka tarkoituksena on valmistella vanhempaa uuteen elämäntilanteeseen sekä herätellä vanhemman mielikuvia tulevasta, vauvasta ja itsestä vanhempana. Vihkonen pohjautuu vanhemman ja vauvan välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen ja vanhemmuuden tukeen. Ensisijaisesti vihkonen on tarkoitettu Raison perhetyön Baby-info -tiimin työvälineeksi, joka toimii perheen kanssa käytävän keskustelun tukena palveluohjauksellisilla kotikäynneillä. Palveluohjaus mahdollistaa asiakkaalle oikeanlaisen ja oikea-aikaisen palvelun löytämisen ja hankkimisen työntekijän antaman henkilökohtaisen ja luottamuksellisen palvelun kautta (Liikanen 2015, 43). Paikallisten lapsiperheille suunnattujen palveluiden lisäksi vihkosesta löytyy vanhemman ja lapsen välistä ainutlaatuista suhdetta tukevia tekijöitä, joihin liittyviä kysymyksiä työntekijät esittävät vanhemmille.

Baby-info -käynnin aloittamiseksi Raision kaupungin perhepalveluiden esittely on vihkosessa heti esipuheen jälkeen. Esittelyn yhteydestä löytyy kuva perhetyön tiimin jäsenistä, jonka tarkoituksena on antaa kasvot työlle ja tehdä palvelu helpommin lähestyttäväksi. Tämän jälkeen vihkosesta löytyy perheen läheisverkostoa kuvaava puu, joka johdattelee keskustelun perheen elämässä olevien ihmissuhteiden merkitykseen ja auttaa hahmottamaan perheen sosiaalisen verkoston laajuutta. Työntekijää se auttaa hahmottamaan läheisverkoston kokonaisuutta, jolla voi olla merkitystä työskentelyn kannalta (Rönkkö & Rytönen 2010, 160). Perheen verkostopuu on jaoteltu värikoodein neljään osioon: perhe (*vaaleanpunainen*), suku (*keltainen*), ystävät (*vihreä*) ja muu verkosto (*sininen*). Jälkikäteen perhe voi merkata elämässään vaikuttavia ihmisiä värittämällä puussa olevia kukkasia värikoodeittain ja nimeämällä niihin kyseiset henkilöt. Näin perheelle tulee näkyväksi, kuinka paljon heillä on ympärillään ihmisiä, joiden puoleen kääntyä esimerkiksi tuen- ja avuntarpeessa.

Seuraavaksi vihkosesta löytyy Raision tai Ruskon lapsiperheille suunnattu ”palveluopas”, josta perhe voi löytää esimerkiksi käytännön apua arkeen ja vertaistukea saman elämäntilanteen jakavista ihmisistä. Palvelut ovat jaoteltu terveystietoihin, joka pitää sisällään muun muassa äitiys- ja lastenneuvoloiden yhteystiedot, sosiaalipalveluihin, joka on jaoteltu lapsiperheitä ja aikuisia koskeviin palveluihin, varhaiskasvatuksen/esiopetuksen/perusopetuksen palveluihin, nuorisopalveluihin, kulttuuri- ja harrastetoimintoihin sisältävään vapaa-ajan palveluihin sekä seurakunnan ja järjestöjen palveluihin. Osassa on kerrottu tarkemmin, mitä palvelu pitää sisällään. Kaikista palveluista on löydettävissä yhteystiedot tai tieto siitä, miten palvelun piiriin on mahdollista päästä. Palveluoppaassa on huomioitu koko perhe sekä vauvan jatkuva kasvaminen ja kehittyminen, joten oppaasta löytyy palveluja myös esimerkiksi isompia lapsia ajatellen. Perheille kohdennetuilla palveluilla tuetaan vanhempia turvaamaan lapsensa hyvinvointi ja kasvatusta (STM 2019).

Palveluiden jälkeen vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksellista suhdetta tukevat aiheet etenevät vauvan syntymään valmistautumisesta synnytyksen jälkeiseen elämään. Työntekijä lähestyy aiheita ei-teoreettisella tavalla pyrkien omilla kysymyksillään auttamaan vanhempia mentalisoimaan. Näin vauvalle luodaan tila vanhemman mielessä jo raskausaikana. (Kalland 2014, 37.) Ensimmäisenä on vauvan ”kirje” vanhemmille, joka herättelee vanhempaa pohtimaan vauvan tarpeita ja muistuttaa vanhempaa pitämään huolta itsestään ja olemaan itselleen armollinen. Tämän jälkeen käsitellään varhaista vuorovaikutusta; mitä se on ja minkälainen merkitys sillä on lapsen kehitykseen. Vauvan

ja vanhemman välistä vuorovaikutuksellista suhdetta tukevat vihkosen satuhierontaohje ja lorukorttipohjat. Leikin kautta lapsella on mahdollisuus tutustua ympäristöönsä, oppia uusia asioita ja jakaa kokemuksiaan toisen ihmisen kanssa (Nurmi ym. 2018, 65). Temperamenttiosiossa puhutaan lasten erilaisista piirteistä ja käyttäytymistyyleistä sekä niiden vaikutuksesta vuorovaikutussuhteisiin, perhe-elämään ja vanhempien kasvatuskäytäntöihin. Aiheessa korostetaan lapsen tarvetta tulla hyväksytyksi sellaisena, kuin hän on ja muistutetaan, että aikuinen toimii lapselle ikään kuin peilinä, josta lapsi näkee, mikälainen hän on.

Koska synnytyksen jälkeisellä masennuksella voi olla vaikutuksia äidin ja vauvan vuorovaikutussuhteeseen, pidettiin aiheen käsittelemistä myös Baby-info -vihkosessa tärkeänä. Aluksi kerrotaan *Baby bluesista*, jotta vanhemmat tiedostaisivat tämän yleisen ja tarkoituksenmukaisenkin tilan, johon kuuluu vastasyntyneen äidin alavireisyys ja mielialan vaihtelut. Vihkosessa korostetaan puolison merkitystä synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistamisessa. Tunnistamisen avuksi vihkosesta löytyy lista synnytysmasennukseen yhdistettävistä oireista. Viesti vanhemmille on, että synnytysmasennus ei ole häpeän asia ja siihen on mahdollista saada apua useilta eri tahoilta.

Vanhemmuus on elinikäinen prosessi, joka kehittyy lapsen ja vanhemman välisessä vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa. Se on lapsen tarpeista lähtevää emotionaalista ja fyysistä vuorovaikutusta, jossa lapsi huomioidaan ja hänestä huolehditaan. Vanhemmuuteen kuuluu jatkuva järjesteleminen ja joustaminen, sovittelu ja neuvottelemineen, salliminen ja rajoittaminen. Se on ajan jakamista lasten, parisuhteen, työn, harrastusten, perheen, kotitöiden ja oman ajan välillä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 124, 126.) Kummankin vanhemman osallistumisen tärkeyttä yhteiseen perhe-elämään tuodaan esille Jaettu vanhemmuus -sopimuksessa. Sopimuksessa vanhemmat lupautuvat jakamaan yhteisen arjen, jossa kumpikin osapuoli on aktiivisessa roolissa niin lapsen hoidossa ja kasvatuksessa kuin kotitöiden tekemisessä ja perheenjäsenten välisten myönteisten vuorovaikutussuhteiden rakentamisessa. Näihin lapsiperheen odotuksiin ja edellytyksiin vanhemmat voivat sitoutua allekirjoittamalla tämän yhteisen sopimuksen.

Vihkonen päättyy Vauvan turvaksi -osioon, josta löytyvät alle 1-vuotiaan lapsen tapaturmia ehkäisevä kodin turvallisuuden tarkistuslista sekä Punaisen Ristin hätäensiapuohjeet vierasesineen poistamiseen vauvan hengitysteistä ja vauvan painelupuhalluselytykseen. Halutessaan vanhemmat voivat leikata hätäensiapuohjeet irti ja laittaa ne esille kotinsa seinälle, jolloin ne ovat tarpeen vaatiessa helposti löydettävissä.

Baby-info -vihkosien tyylissä ja ulkoasussa on kunnioitettu Raision kaupungin omaa brändiä. Vihkonen on koottu kaupungin sinivihreään raporttipohjaan, joka on määritellyt vihkoselle tietynlaisen rakenteen. Kansilehden jälkeen vihkosesta löytyy sisällysluettelo, josta näkee heti ensisilmäyksellä käsiteltävät aiheet sivunumeroineen. Palvelut on jaoteltu alaotsikkoihin haettavan tiedon löytämisen helpottamiseksi. Kirjoitetussa tekstissä on käytetty pääasiassa mustaa väriä. Tiettyjä kohtia on nostettu esiin tai korostettu erilaisella tai isommalla fontilla. Lisäksi korostuksessa on käytetty vihreää väriä. Sivujen alareunoihin on lisätty vanhempia rohkaisevia sitaatteja. Kuvat on valittu tukemaan tekstin sanomaa ja ilmentävät perheen välisiä suhteita sekä erilaisia tunteita. Vihkosen lopusta löytyy lähdeluettelo. Sekä raisiolaisille että ruskolaisille perheille suunnatussa Baby-info -vihkosessa on 36 sivua.

6 LOPUKSI

6.1 Yhteenveto kehittämistyöstä

Kehittämistyön lähtökohtana oli Raision kaupungin ehkäisevään perhetyöhön kuuluvan Baby-info -työskentelyn laadun parantaminen. Baby-info -tiimi koki tarpeelliseksi kehittää raskaudenaikaiseen asiakastyöhön työvälineen, joka kokoaa yhteen kaikki työskentelyssä aiemmin käytetyt hajanaiset materiaalit. Tavoitteeksi muodostui Baby-info -vihkosen luominen yhteistyössä Baby-info -tiimin kanssa. Vihkosen oli tarkoitus tukea palveluhajauksellisen Baby-info -käynnin periaatteita: tiedottamista vauvaperhepalveluista ja vertaistuen mahdollisuuksista sekä vauvan odotukseen ja vanhemmuuteen liittyvien tunteiden läpikäyntiä. Vihkosen haluttiin tukevan vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta, jossa korostuvat vauvan tarpeet ja yksilöllisyys.

Kehittämistyön tieto rakentui vuorovaikutuksellisesti eri toimijoiden välisenä yhteistyönä sekä olemassa olevaa tutkimustietoa hyödyntäen. Kehittämistä toteutettiin keskustelua edistävien ja toimijoita osallistavien menetelmien avulla, joihin kuuluivat kehittämistyöryhmän palaverit, yhteydenpito toimeksiantajaan, äitiysneuvolan terveydenhoitajien haastattelu sekä Baby-infon asiakasperheiden antamat palautteet vuosilta 2017–2018. Lisäksi kehittämisessä hyödynnettiin kirjallisia menetelmiä, kuten muistioita, jotka selkeyttivät kehittämistyön kokonaisuutta. Kehittämisen lopputuotoksena syntyi kiintymyssuhdeteorianta ja mentalisaatioteoriaan pohjautuva Baby-info -vihkonen.

Kehittämistyön tuloksena valmistunutta Baby-info -vihkosta voidaan jatkossa hyödyntää Raision sekä Ruskon alueen ennaltaehkäisevässä ja sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä. Työskentelyn laatua parantamalla Baby-infojen tavoite seuloa perheitä ja parantaa varhaista tukea mahdollistuvat. Laadukkaasti toteutetulla raskauden aikaisella työskentelyllä voidaan vastata sosiaali- ja terveystieteiden alaisen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) vaatimukseen tarjota perheille tukea ja apua oikea-aikaisesti. Kehittämistyön lopputuotos on sovellettavissa myös muihin kuntiin.

6.2 Baby-info vihkosesta saatu palaute

Kehittämistyön lopputuloksena syntyneen tuotoksen on tarkoitus tuoda jotain hyötyä tai haluttua muutosta työskentelyyn. Tarkastellessa kehittämistyölle asetettujen tavoitteiden

toteutumista, keskeistä on huomioida keskeisten toimijoiden ja hyödyn kohteena olevien henkilöiden näkemykset muutoksesta. Kehittämistoiminnan lopputulosta voidaan arvioida esimerkiksi kyselyn keinoin. Tarkoitus on arvioida kehittämistyölle asetettujen tavoitteiden toteutumista kriittisen pohdinnan kautta. (Salonen ym. 2017, 63–65.) Tässä kehittämistyössä keskeisimpiä toimijoita olivat Baby-infoja tekevät työntekijät, joten laadin heille palautelomakkeen (kts. Liite 6.) Baby-info -vihkosien arvioimiseksi. Työntekijöiden lisäksi oli tärkeää kuulla Baby-infojen asiakasperheiden ajatuksia, joten keräsin heiltä avointa palautetta työntekijöiden kautta. Asiakaspalautteille oli varattu oma kohtansa työntekijöiden palautelomakkeessa.

Sain Baby-infon tiimiläisiltä kolme täytettyä palautelomaketta takaisin. Työntekijöiden antaman palautteen mukaan olin saavuttanut kehittämistyölle asetetut tavoitteet. Toiminnan tuloksena syntynyt vihkonen vastasi hyvin heidän tarpeeseensa ja verrattaessa aikaisempaan työskentelytapaan, vihkosien koettiin helpottavan työtä ja asioiden läpikäymistä perheiden kanssa. Vihkosien ulkoasu sai positiivista palautetta sen selkeydestä, toimivuudesta ja asiallisuudesta. Kuvien oli koettu olevan huolella valittuja ja vihreiden korostetekstien kanssa ne piristivät vihkosien ulkoasua. Myös pienet toiminnalliset osiot vihkosessa ilahduttivat työntekijöitä. Vihkosien asiasisältö oli helppolukuista ja ymmärrettävää. Siihen oli pystytty valikoimaan olennainen tieto, mikä oli rajannut vihkosien sopivan pituiseksi. Vauvoille suunnattujen palveluiden olisi toivottu olevan omana kappaleena heti vihkosien alkupäässä ja siihen tähtääviä muokkauksia aiotaan tehdä tulevaisuudessa. Työntekijöiden havaitsemista muokkaustarpeista huolimatta, vihkosien koettiin olevan käytettävässä muodossa jo alkuperäisenäkin versiona. Lyhyessä ajassa oli huomattu, että vihkonen vaatii myös aktiivista päivittämistä uusien ja vanhentuneiden palveluiden osalta.

Kehittämistyöryhmän viimeisellä tapaamisella sain myös suullista palautetta työntekijöiltä. Kiitosta tuli Ruskon omasta Baby-info -vihkosesta, joka mahdollistaa ruskolaisille aikaisempaa paremman palveluohjauksen. Yleisesti Baby-info -vihkosien toimivuudesta asiakastyössä todettiin, että käytäntö on opettanut, mikä toimii parhaiten. Työntekijöiden nostamana yhtenä hyvänä puolena oli se, että vihkosien puhetyylissä on huomioitu perheiden monimuotoisuus.

Asiakasperheet arvioivat Baby-info -vihkosta sen antaman hyödyn mukaan, sillä Baby-infojen kertaluontoisten kotikäyntien vuoksi heillä ei ollut vertailupohjaa aikaisemmista Baby-infoista. Perheiltä saatu palaute oli positiivista; he olivat kokeneet vihkosien hyväksi ja siitä oli tykätty. Moni oli kertonut säilyttävänsä vihkosien. Yhden perheen aikomuksena

oli laittaa vauvan ensiapuhjeet keittiönkaapin sisäpuolelle esille. Toisia taas ensiapuhjeet olivat jossain määrin ahdistaneet, sillä he eivät halunneet edes ajatella ensiavun tarpeen mahdollisuutta vauvansa kanssa. Sen sijaan vauvauinnin tiedot olivat kiinnostaneet useampaa perhettä. Vihkosen sisällön laajuus oli ilahduttanut ja hämmästyttänyt yhtä perhettä, sillä he olivat kokeneet saaneensa siitä jotain uutta neuvolan ja ryhmien antaman tiedon rinnalle. Yksi perheistä oli kommentoinut, että vihkosesta on helppo löytää asioita.

6.3 Kehittämisprosessin arviointi

Henkilökohtainen mielenkiintoni Raision perhepalveluiden perhetyöhön, vauvatyöhön ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön ohjasi Baby-info -vihkosen kehittämistyön valikoitumista omaksi opinnäytetyön aiheekseni. Kehittämistyön etuna oli myös oman luovuuden käyttämisen mahdollisuus. Työhön oli helppo tarttua, sillä sille oli asetettu toimeksiantajan puolesta selkeät tavoitteet ja odotukset. Kehittämistyön edetessä sain kuitenkin huomata, että hyvin rajatusta aiheesta huolimatta kehittämisprosessi vaati enemmän aikaa ja omien valintojen tekemistä, mitä olin etukäteen ajatellut.

Syventävien ammattiopintojeni harjoittelu Raision perhepalveluiden perhetyössä auttoi minua kehittämisen ideointi- ja suunnitteluvaiheessa, kun pääsin tutustumaan paremmin kehittämistyöryhmän jäseniin ja osallistuman Baby-info -työskentelyyn. Harjoittelun lomassa pystyin esittämään työntekijöille kehittämistyöstä mieleeni nousseita kysymyksiä vaivattomasti. Harjoittelu ja lapsiperhe-elämä veivät kuitenkin paljon aikaa kehittämistyöltä kevään 2019 aikana eikä työ edennyt alkuperäisen suunnitelmani mukaan. Käytännön työstä tekemäni havainnot ja muistiinpanot veivät kehittämistyötä eteenpäin, vaikkakin hitaasti.

Harjoittelun päätyttyä tapasin kehittämistyön kannalta merkittäviä toimijoita ja hyödynsin heidän asiantuntijuuttaan Baby-info -vihkosen kehittämisessä. Keskeisimpiä toimijoita olivat Baby-info -tiimin jäsenet, joihin olin tutustunut jo harjoitteluni aikana. Tutussa seurassa keskustelu oli avointa ja sujuvaa, mikä antoi hyvät lähtökohdat dialogiselle keskustelulle. Kokemattomuuteni ja perehtymättömyyteni toimijoita osallistaviin menetelmiin näkyi kuitenkin tavassani kerätä työntekijöiden mielipiteitä ja näkemyksiä hyvin vapaaehtoisten keskusteluiden kautta. Minulla ei ollut käytössä luovia menetelmiä, vaan johdattelin keskustelua kysymyksilläni ja sen hetkisiä aikaansaannoksiani esitellen. Työntekijät olisivat voineet valmistautua paremmin tapaamiseen, jos olisin johdatellut

heitä aiheen pariin jo tapaamista edeltävästi. Toisaalta vapaa keskustelu mahdollisti spontaanien ajatusten syntyminen ja niistä yhdessä tehdyt hyvät pohdinnat. Tapaamisista tekemäni muistiot olisin voinut lähettää kehittämistyöryhmälle, jotta meillä olisi pysynyt yhteinen käsitys siitä, mitä on tehty ja mihin suuntaan olemme menossa.

Kehittämistyöryhmän innostus aihetta kohtaan ja halu vaikuttaa omaan työhön auttoivat työskentelyn etenemisessä ja tiedonkeruussani. Jälkikäteen jäin miettimään, miten olisin voinut paremmin tukea äitiysneuvoloiden terveydenhoitajien osallisuutta kehittämisessä, sillä heille lähetetyt sähköpostikyselyt eivät tuottaneet tulosta. Yhteinen kehittämispäivä äitiysneuvoloiden ja perhetyön työntekijöiden kanssa olisi voinut toimia paremmin. Ymmärrän, että perustyön tekeminen vie paljon aikaa ja sähköpostit hautautuvat helposti muiden töiden alle. Tämä osoitti, että minulla on vielä kehitettävää omassa tavassani osallistaa ja motivoida eri toimijoita.

Kehittämistyön lopputuotoksesta tuli selkeä ja looginen kokonaisuus. Vihkosen käytettävyys osoittaa, että sillä on onnistuttu parantamaan Baby-info -työskentelyn laatua. Mikäli olisin pysynyt alkuperäisessä aikataulussani, vihkonen olisi valmistunut aikaisemmin käytettävään muotoon ja sitä olisi voinut kehittää vielä enemmän asiakaskokemusten ja käytännön työn näkökulmasta. Jatkoidea kehittämistyölle voisikin olla palautteiden kerääminen Baby-infojen asiakkaiden Baby-info -kokemuksesta, vihkosen toimivuudesta ja sen antamista hyödyistä.

Ammatillinen kasvu

Kehittämisprosessi Baby-info -vihkosen parissa on kasvattanut ammatillista osaamistani monipuolisesti. Sosiaalialan kompetensseihin suhteutettuna olen hankkeen myötä tarkastellut työskentelyni eettisiä ulottuvuuksia laajemmasta näkökulmasta. Eettisyys on näkynyt paitsi tavassani kohdata kehittämistyössä mukana olleet toimijat tasavertaisina kumppaneina myös valinnoissani kehittämisen lopputuotoksessa. Kehittämistyön kautta olen perehtynyt tarkemmin erityisesti vauvojen tarpeisiin ja heidän asemaansa niin perheessä kuin yhteiskunnassakin. Vihkoseen minun on täytynyt tehdä vauvaperheeseen soveltuvia valintoja, joka on lisännyt tietämystäni vauvoista asiakasryhmänä.

Kehittämistyön myötä olen perehtynyt Raision ja Ruskon tarjoamiin lapsiperhepalveluihin. Palvelujärjestelmäosaamiseni on kehittynyt erityisesti siltä osin, mitä palveluja on olemassa ja miten niihin pääsee. Pääsin myös kokeilemaan ensimmäistä kertaa yhteistyön tekemistä äitiysneuvolan kanssa. Yhteistyön tekeminen antoi minulle päivitettyä tietoa siitä, miten äitiysneuvola tukee lasten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä.

Kehittämistyössä mukana olemalla pääsin edistämään paikallisten lapsiperheiden osallisuutta ja hyvinvointia tutkimuksellisen työskentelyn kautta. Minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta vastaavanlaisesta työelämään kiinnittyvästä kehittämistyöstä. Tämän hankkeen myötä opin prosessimaisen työn toteuttamista isommassa mittakaavassa. Olin merkittävässä roolissa jokaisessa kehittämisprosessin vaiheessa ja vein projektia eteenpäin. Projektityötaitoni kehittyivät merkittävästi kehittämistyön aikaisten erehdysteni ja onnistumisieni kautta. Nämä kokemukset kehittivät minua tulevana sosiaalialan ammattilaisena ja antoivat hyviä eväitä työelämään.

LÄHTEET

Ainsworth, M. 1979. Infant–Mother Attachment. *American Psychologist* Vol.34, No. 10, 932–937.

Allardt, E. 1993. Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. Teoksessa Nussbaum, M. & Sen, A. (toim.). *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, s. 88–94.

Bowlby, J. 1969. *Attachment and loss, Vol. 1: Attachment*. 2. Edition. New York: Basic Books.

Hautamäki, A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria. Teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: WSOY, 13–66.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. 18. painos. Porvoo 2013: Bookwell Oy.

Huttu, T. & Heikkinen, K. 2017. *Pää edellä. Näin tuet lapsesi aivojen kehitystä*. Helsinki: WSOY.

Iho, A. 2017. Laaja hyvinvointikertomus. Viitattu 19.9.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://julkaisut.raisio.fi/kokous/2017281812-6-1.PDF>.

Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa*. Tampere: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, s. 26–38.

Kalland, M. 2017. Mentalisaatiokyky vanhemmuudessa. Teoksessa Ollikainen, S. & Laitinen, I. (toim.) *Mentalisaatio teoriasta käytäntöön*. Helsinki: Therapeia-säätiö, 131–150.

Kauppi, A. & Takalo, A. 2014. Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa*. Tampere: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, s. 8–25.

Keltikangas-Järvinen, L. 2015. *Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys*. 5. painos. Helsinki: WSOY.

Kuosmanen, S. 2009. Vauvailmiön muutos. Teoksessa Kuosmanen, S. (toim.) *Vauvan ääntä etsimässä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 11*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 7–16.

Laakso, M-L. 2016. Havaintoja ja pohdintoja lasten hyvinvoinnista vuorohoidossa 24/7 tutkimustulosten valossa. Viitattu 2.11.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://peda.net/hankkeet/oov/kh/3lhtva/materiaalit/km1k/mlm:file/download/85cf5daae0e0e7525912290d9cca30e30bdee0de/ML%20Laakso%20HOI_esitys07032016.pdf.

Lapsiasia 2006. YK:n lapsen oikeuksien komitea. Yleiskommentti nro 7. Lapsen oikeuksien täytäntöönpano varhaislapsuudessa. Viitattu 11.10.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_7_julkaisu.pdf.

Lapsiasia 2019. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 11.10.2019 www.lapsiasia.fi > Lapsen oikeudet > YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Lehtilä, S. 2014. Arki helpottuu jos aikuinen tunnistaa lapsen temperamentin. YLE 6.3.2014.

Liikanen, S-L. 2015. Palveluohjauksen käytäntöjä. Teoksessa Näkki, P. & Sayed, T. (toim) *Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla*. Helsinki: Edita, s.43–61.

Lupa auttaa! 2019. Aluehankkeen tulokset. Viitattu 14.8.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://stm.fi/documents/1271139/12798552/Lupa+auttaa+hankkeen+loppuraportointi_diat.pdf/bd840fb6-cf8d-79b5-f9ad-536c5a7dac41/Lupa+auttaa+hankkeen+loppuraportointi_diat.pdf.

Mattila, L. & Rantala, J. 2019. Mitä ihmettä? Opi ymmärtämään lapsesi mieltä. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.

MLL 2018. Lapsen ja nuoren temperamentti. Viitattu 12.5.2019 www.mll.fi > Vanhempainnetti > Tietoa lapsiperheen elämästä > Vanhemmuus ja kasvatusta > Lapsen ja nuoren temperamentti.

Mäkelä, J. 2013. Ehkäisevät palvelut kunniaan. Teoksessa Hastrup, A.; Hietanen-Peltola, M.; Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. (toim.) Lasten nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen raportti, 19–22.

Mäkelä, S. 2016. Vauvan kanssa vuorovaikutuksen puutarhassa. Varhaisen vuorovaikutuksen kirja vauvan äidille, isälle ja läheisille. Helsinki: BoD.

Nurmi, J-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2018. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

OKM. 2011. Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3.

Ojasalo, K.; Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 208–214.

Paananen, R.; Ristikari, T.; Merikukka, M.; Rämö, A. & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 52/2012.

Pajulo, M.; Salo, S. & Pyykkönen, N. 2015. Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä. Duodecim 131: 1050–1057. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2016/03/duo12278.pdf>.

Raision kaupunki 2018. Perhetyö. Viitattu 5.12.2018. www.raisio.fi > Lapset ja perheet > Perhepalvelut > Perhetyö.

Raision kaupunki 2019a. Talousarvio 2019. Viitattu 19.9.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://julkaisut.raisio.fi/kokous/2018291262-34-1.PDF>.

Raision kaupunki 2019b. Perhetyön perehdytyskansio. Julkaisematon lähde.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojeleminen. Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Käsikirja arjen toimintaan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Salo, S. 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 44–77.

Salo, S. & Kalland, M. 2014. Lapsen mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 39–54.

Salo, S. & Tuomi, K. 2008. Hoivaa ja leiki. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Ammattikorkeakoulu. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>.

Salonen, K.; Eloranta, S.; Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>.

Sjöberg, L. 2009. Vauvalla on ääni. Teoksessa Kuosmanen, S. (toim.) Vauvan ääntä etsimässä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 11. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 17–37.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

STM 2015. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankesuunnitelma. Viitattu 27.7.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja+perhepalveluiden+muutosohjelma.pdf/901bb807-89df-4efc-9ef6-257064f84ac0.

STM 2019a. Sosiaali- ja terveysministeriön kärkihankkeiden arviointi. Viiden kärkihankkeen yhteinen arviointi. Viitattu 27.7.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161525/STM_36_19_Karkihankkeiden_yhteinen_raportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

STM 2019b. Palvelut perheille. Viitattu 7.10.2019 www.stm.fi > Sosiaali- ja terveysministeriö > Fi > Vastuualueet > Sosiaali- ja terveyspalvelut > Lasten, nuorten ja perheiden palvelut > Palvelut perheille.

THL 2012. Lapsi kasvaa kunnassa. Miten kunta voi tukea lapsen hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. Viitattu 15.10.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90826/URN_ISBN_978-952-245-690-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

THL 2013. Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. Viitattu 9.9.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110521/THL_OPA2013_029_verkko.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

THL 2015. Lastensuojelu. Viitattu 4.6.2019 www.thl.fi > Aiheet > Lapset, nuoret ja perheet > Peruspalvelut > Lastensuojelu.

THL 2018. Suomi lasten kasvu ympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Viitattu 15.10.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137104/URN_ISBN_978-952-343-152-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

THL 2019. Lapset ja perheet. Viitattu 15.10.2019 www.thl.fi > Aiheet > Hyvinvointi- ja terveyserot > Eriarvoisuus > Elämänkulku > Lapset ja perheet.

Toivanen, R.; Jouhki, T.; Lipponen, A.; Markkanen, R.; Prusila, L. & Salo, S. 2010. Perhetyö vauvaperheessä. Teoksessa Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kotimaa / Kirjapaja, s. 169–205.

Unicef 2019. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 11.10.2019 www.unicef.fi > Lapsen oikeuksien sopimus > Mikä on lapsen oikeuksien sopimus?.

Valtioneuvosto 2019a. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019. Osallistava ja osaava suomi. Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Viitattu 27.7.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Valtioneuvosto 2019b. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2014. Lapsen aika. Viitattu 27.7.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf.

Viinikka, A. 2016. Mitä vauva miettii? Vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistaminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Muistio 29.11.2019

Läsnä: Tekijä + 2 Baby-info -tiimiläistä

Baby-info

- Käynnistynyt vuonna 2016
- Tehdään yhteistyössä äitiysneuvolan kanssa → terveydenhoitaja tarjoaa Baby-info -käyntiä (rv 30) ensisynnyttäjille, uusperheille, joihin on syntymässä 1. yhteinen lapsi tai niille, jotka ovat vasta muuttaneet Raisioon tai Ruskolle
- Perhetyö tekee (n. rv 35) vapaaehtoisen palveluohjauksellisen kertakäynnin perheen kotiin → Perheelle viedään lorupussi, puhutaan varhaisesta vuorovaikutuksesta, läheisverkostosta ja vauvanhoidosta
- Baby-info -tiimi: Vastaava perhevalmentaja + 5 perhetyön tiimiläistä
- Kehittämisen tarkoitus: koota hajanaiset materiaalit yhdeksi vihkoseksi
- Kehittämisen tuotos: Vihkonen, koko A5?
- Muuta huomioitavaa: aiemmin kerätyt asiakaspalautteet Baby-infoista
- Vihkosen alustava sisältö:
 - Esipuhe (Teille on syntymässä vauva... Miksi saat tämän vihkosen...)
 - Pyydä apua -nappi!
 - Perhekeskus Satelliitti
 - MLL
 - Raision ja Ruskon seurakunta
 - Äimä
 - Neuvolat
 - Harrastetoiminta
 - Loruja
 - Yhteystietoja ja linkkejä (esim. perhepalveluiden ja perhetyön)
 - Lapsen temperamentti (äidin ja lapsen temperamenttien kohtaaminen)
 - Vauvan hätäensiapuohjeet
 - Vauvan kirje vanhemmalle
 - Turvallisuuskaavake
 - Isien oma osuus?
- Vihkosen ulkoasu: Raision kaupungin kuvapankki? Raision kaupungin logot yms.

Muistio 16.5.2019

Läsnä: tekijä + 2 Raision äitiysneuvolan terveydenhoitajaa

- Sain äitiysneuvolan raskausajan esitteet/materiaalit perheille (sis. perhevalmennuksen materiaalin ja maahanmuuttajille suunnatut esitteet)

KYSYMYKSET TERVEYDENHOITAJILLE

- Miten perheet ovat vastaanottaneet äitiysneuvolan kautta tarjotun Baby-info -palvelun?

Perheet ovat suhtautuneet Baby-infoihin pääasiassa myönteisesti ja kiinnostuneina. Suurin osa on halukas ottamaan palvelun vastaan.

- Mitä perheet odottavat kokemuksenne mukaan Baby-infoilta? Mikä herättää perheiden mielenkiinnon?

Perheet ovat olleet erityisesti kiinnostuneita lapsiperheille suunnatuista palveluista.

- Miten Baby-infot voisivat täydentää äitiysneuvolan kautta saatua tietoa? Minkälaisesta tiedosta tai aiheista koette perheiden hyötyvän?

Äitiysneuvolassa parisuhde-/vanhemmuuskeskustelu on melko vähäistä, mutta sille olisi tarvetta. Tätä puolta voisi tuoda keskusteluihin Baby-infoissa, äitiysneuvolan keskittyessä enemmän äidin ja vauvan fyysiseen hyvinvointiin ja terveyteen.

Positiivista on, että isät on huomioitu Baby-infoissa ja perheiden tapaamiset pyritty toteuttamaan sillä tavoin, että myös isällä on mahdollisuus osallistua käynnille. Isät ovat harvemmin mukana neuvola-käynneillä.

- Oletteko kuulleet asiakkailta palautetta Baby-infoista? Jos niin, minkälaista?

Palaute on ollut positiivista.

Muistio 12.6.2019

Läsnä: Tekijä + 5 Baby-info -tiimiläistä

- Äitiysneuvolan terveydenhoitajilta saadun materiaalin läpikäynti
- Terveydenhoitajien tapaamiselta nousseiden asioiden läpikäynti
 - Perheet ovat kiinnostuneita Baby-infosta ja palaute ollut positiivista
 - Baby-infoihin: parisuhde-/vanhemmuuskeskustelu
 - Perheiden kiinnostuksen kohteina erityisesti lapsiperheille suunnatut palvelut
 - Positiivista, että isien osallistuminen Baby-infoihin tehdään mahdolliseksi
- Saako Baby-infosta kieltäytynyt perhe äitiysneuvolasta perhepalveluiden esitteet?
- Terveydenhoitajille lähetettyyn sähköpostikyselyyn ei ole saatu vastauksia → vastaava perhevalmentaja ottaa asian esille tulevassa yhteisessä palaverissa terveydenhoitajien kanssa
- Baby-Infot täydentävät vauvaa odottavien perheiden psyykkistä ja sosiaalista tukea
- Vihkosessa huomioitavaa: perheiden erilaisuus, vanhemmuuden ja kotitöiden jakaminen kummankin vanhemman kesken, vanhemmuuteen kasvaminen → ”Äiti synnyttää vauvan, vauva vanhemmat”
- Vihkosen sisällysluettelo
 - Esipuhe
 - Sisällysluettelo
 - Vauvan kirje vanhemmille
 - Sukupuu → keskustelu perheen läheisverkostosta
 - Raison ja Ruskon perhepalvelut
 - Pyydä apua! -nappi
 - Lapsi- ja perhepalvelut (kaupunki, seurakunta, satelliitti, MLL, neuvola...)
 - Harrastetoiminta
 - Temperamentti
 - Varhainen vuorovaikutus
 - Vuorovaikutusleikit: 2 lorukorttia + satuhieronta
 - Synnytyksen jälkeinen masennus (Äimä)
 - Jaettu vanhemmuus (Baby-info -tiimiläinen lähettää tämän tekijälle)
 - Vauvan hätäensiapuohjeet
 - Turvallisuuskaavake

- Vihkosen sisällön suuntaa antava järjestys: kaupungin palveluiden esittely, vauvan kirje vanhemmille, aiheet lähestyen lapsen syntymää, synnytysmasennus, hätäensiapuohjeet, turvallisuuskaavake, harrastetoiminta, jaettu vanhemmuus
- Meneillään olevista ryhmistä ja kursseista tiedotetaan erillisillä esitteillä, ei lisätä vihkoseen
- Maahanmuuttajille kohdistetuista palveluista tiedotetaan erillisillä esitteillä, ei lisätä vihkoseen
- Maahanmuuttajien Baby-infoja tehdään tulevaisuudessa yhteistyössä opetuskoti Musikin kanssa
- Vihkosen kuvitus: Baby-info -tiimi antaa vapaat kädet → valmiiden kuvien käyttö tai kuvittaminen itse piirtäen
- Vihkosen ulkoasu: Vastaavalta perhevalmentajalta Raison kaupungin brändikirja, kaupungin viestintäpäälliköltä valmis raporttipohja ja varmistetaan kuvien/ulkoasun linjaukset, vihkosessa huomioitava taitto (saman aihealueen asiat samalle sivulle tai alueelle)

Muistio 11.9.2019

Läsnä: tekijä + perhetyön tiimi

- Vihkosen esittely tietokoneen ja kuvatykin kautta sekä tulostetun version (A5) kiertäminen katseltavana
- Päivitettävää palveluosiossa: varhaiskasvatuksen henkilöstön muutokset (vastaava perhevalmentaja lähettää uudet tiedot), yksityisillä päiväkodeilla oma perhevalmentaja, varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöiden oikeat nimikkeet, yläkoulun vastaavan koulukuraattorin puhelinnumeron tarkistus
- Toimeksiantajan toiveesta pidetään vihkosessa sekä ammattinimikkeet että työntekijöiden henkilökohtaiset nimet (auttaa asiakasta palvelun lähestyttävyydessä)
- Lisätään vihkoseen ”Päivitetty ...”, jotta tiedetään, milloin on tehty viimeisimmät muutokset
- Rajataan perhetyön tiimin kuvaa lisää
- Sukupuun *viranomaiset* muutetaan *muut*
- Jaetun vanhemmuuden osioon tulossa muutoksia (Baby-infon tiimiläinen lähettää uuden version)
- Vauvan kotitapaturmien tarkistuslista jaetaan myös lastenneuvolan puolella. Onko tarvetta vihkosessa?
- Kokeillaan vihkosen toimivuutta myös isommassa koossa (A4), koska pienessä (A5) teksti melko pientä
- Vihkonen luovutetaan Baby-info -tiimille, kun tekijä on tehnyt siihen tarvittavat korjaukset → Baby-info -tiimin muokausehdotukset kahden viikon kuluessa
- Vihkonen otetaan kokeiluun heti, kun uusimmat päivitykset on tehty

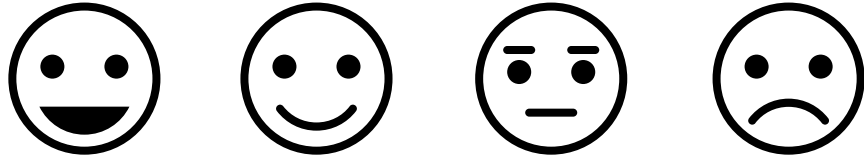
Muistio 14.11.2019

Läsnä: tekijä + 3 Baby-info -tiimiläistä

- Kehittämistyön tuloksena syntynyt Baby-info -vihkonen on otettu Baby-info -käynneille työvälineeksi
- Vihkonen on käytettävissä alkuperäisenäkin, mutta sitä tullaan päivittämään aina tarvittaessa sekä tehdään muutoksia, jotka käytäntö on osoittanut toimiviksi
- Vihkoseen on lisätty uusia palveluja ja hankkeita
- Nimenomaan vauvoihin liittyvät asiat aiotaan laittaa vihkosessa korostetummin esiin ja siirretään vihkosen alkupäähän, muut palvelut loppupuolelle
- Vihkonen on käyty yhteisesti läpi Baby-info -tiimin kanssa ja jokainen tiimin jäsen on merkannut omaan työvälineeseensä asiat, jotka on hyvä nostaa esiin Baby-info -käynnillä
- Ruskolle tehty oma lehtinen saa kiitosta
- Vihkonen on lähetetty eteenpäin tahoille, joita on mainittu lapsiperheiden palveluissa – muutoksia tehdään tarvittaessa heidän toiveiden pohjalta
- Tammikuussa 2020 vihkonen käydään läpi tarkemmin neuvolan henkilökunnan kanssa
- Vihkosessa on huomioitu perheiden erilaisuus (sisällössä ja kielessä)
- Vihkosta ei ole suunnitteilla kääntää eri kielille
- Tulevaisuudessa maahanmuuttajille pidettäviin Baby-infoihin otetaan mukaan Pop-up Mustikan jalkautuva palveluohjaus, sekä tuttuun tapaan käytetään tulkin palveluja
- Keräsin työntekijöiden kirjoittamat palautelomakkeet Baby-info -vihkosesta

Palautelomake työntekijöille

Päiväys: _____

Vihkonen käytettävyys työssä

Vastasiko vihkonen tarpeeseen? Oliko vihkonen helppo ottaa käyttöön työvälineeksi? Helpottiko vihkonen työskentelyä? Jos, niin miten? Jos ei, niin miltä osin?

Vihkonen ulkoasu ja selkeys

Herättääkö vihkonen ulkoasu kiinnostuksen? Onko vihkonen selkeä ja loogisesti koottu?

Vihkonen informaatio ja sen ymmärrettävyys

Sisältääkö vihkonen tarpeellisen informaation? Onko teksti ymmärrettävää ja helppolu-
kuista? Jos, niin miten? Jos ei, niin miltä osin?

Perheiltä tullut palaute

Kehittämisehdotukset

Vapaa sana

Kiitos palautteesta ja hyvästä yhteistyöstä!

Kiittäen Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Ninette Välimäki ☺